

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Технологічний факультет

Кафедра професійної освіти
та безпеки життєдіяльності

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ
ПРОЦЕС КУЛІНАРІВ В ЗПТО**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»

спеціальність: 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка
сільськогосподарської продукції та харчові технології)

Виконала: студентка 63 групи
Бреус Анастасія Юріївна

Керівник: к. пед. н., доцент
Вдовенко Олена Іванівна

Допущено до захисту

_____ завідувач кафедри

(підпис)

(дата)

Чернігів – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ	7
1.1. Технологічний підхід в освіті. Суть і структура педагогічної технології.....	7
1.2. Інноваційні технології в системі професійної освіти.....	18
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	29
2.1. Інноваційні підходи навчання у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників	29
2.2. Сучасний урок виробничого навчання і роль майстра в його реалізації.....	40
Висновки до другого розділу	47
РОЗДІЛ 3. ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО- ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ	51
3.1. Застосування технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів.....	51
3.2. Організація та проведення педагогічного експерименту.....	61
Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Високоякісна система професійно-технічної освіти є одним з основних чинників забезпечення стійкого зростання і розвитку економіки та суспільства України. Оскільки вимоги до підготовки висококваліфікованих працівників в нових соціально-економічних умовах невідмінно зростають, основним завданням професійно-технічної освіти повинна бути підготовка висококомпетентних фахівців, здатних науково мислити та орієнтуватися у своїй професійній діяльності, приймати правильні рішення в різних виробничих ситуаціях.

Якісна підготовка кваліфікованих робітників потребує творчого підходу викладачів та майстрів виробничого навчання закладів професійно-технічної освіти (ЗПТО) до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних і виробничих технологій.

Оновлення змісту підготовки в закладах професійно-технічної освіти становить основу стратегічних завдань, визначених в Законі України «Про професійно-технічну освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні тощо. Сучасний етап розвитку закладів професійно-технічної освіти пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня пізнавального і творчого потенціалу учнів. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання є проблемою загальною для багатьох країн.

Вагомий внесок у розробку концепції впровадження інноваційних форм, методів, технологій та засобів навчання, які дозволяють підвищити рівень професійної компетентності випускників навчальних закладів професійної освіти зробили такі вчені, як А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Бондар С. Батишев, В. Беспалько, А. Вербицький, С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Євдокимов, Є. Зеєр, Т. Ільїна, С. Калініна, І. Карпюк,

Є. Клімов, Б. Коротяєв, В. Мадзігон, Л. Монахов, А. Нісімчук, А. Новик, О. Падалка, О. Пехота, П. Підкасистий, М. Пісоцька, І. Прокопенко, А. Романович, В. Сластьонін, В. Сидоренко, Л. Сидорчук та інші.

Нині розроблено велику кількість технологій навчання, що спонукає до теоретичного узагальнення, аналізу, класифікації та вибору оптимальних з них. Процес використання традиційних і впровадження нових (інноваційних) технологій навчання протікає стихійно. У процедурі їхнього відбору і реалізації у навчальному процесі мають місце суперечності між:

- зростаючими об'ємами інформації, яку необхідно передати учням і обмеженою кількістю навчального часу;

- гострою необхідністю педагогічних інновацій в навчальному процесі і недостатньою розробленістю методології використання нових педагогічних технологій в освіті.

Отже, актуальність та наявність визначених суперечностей і зумовили вибір теми дослідження *«Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес кулінарів в ЗПТО»*.

Мета дослідження – аналіз та узагальнення досвіду використання інноваційних технологій у навчальний процес учнів закладів професійно-технічної освіти.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- розкрити поняття - педагогічна технологія, технологія навчання, суть і структуру педагогічної технології;

- з'ясувати місце та роль інноваційних технологій в системі професійної освіти;

- розглянути інноваційні підходи навчання у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників;

- проаналізувати сучасний урок виробничого навчання та роль майстра в його реалізації;

- окреслити технологію проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження – використання інноваційних технологій у навчальному процесі підготовки кулінарів у закладах професійно-технічної освіти.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* вивчення літератури психолого-педагогічного напрямку для обґрунтування теоретичних засад використання інноваційних технологій під час навчального процесу з метою аналізу та розкриття нових можливостей вдосконалення підготовки кулінарів у закладах професійно-технічної освіти;

- *емпіричні:* спостереження за навчальним процесом в закладах професійно-технічної освіти; анкетування, тестування та педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) з метою перевірки ефективності використання технології проблемного навчання під час уроків виробничого навчання на рівень фахової підготовки майбутніх кухарів;

- *статистичні:* методи математичної статистики для проведення якісного та кількісного аналізу отриманих даних.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у розкритті поняття - педагогічна технологія, технологія навчання, інноваційні технології; визначенні місця сучасного уроку виробничого навчання в освітньому процесі та ролі майстра виробничого навчання в підготовці висококваліфікованих фахівців кулінарної справи.

Практичне значення роботи полягає у конкретизації технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів, результати дослідження якого можуть бути корисними в практичній

діяльності студентів-практикантів, викладачів та майстрів виробничого навчання закладів професійно-технічної освіти.

Апробація результатів дослідження: результати наукового дослідження пройшли апробацію на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє» (м. Умань, 14 квітня 2021 року).

Публікації. Результати роботи висвітлено в двоосібній статті «Використання інноваційних технологій навчання в процесі підготовки фахівців харчової галузі» у науковому виданні «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Умань, 14 квіт. 2021 р.)».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить – 83 сторінки, основний текст викладено на 73 сторінках. Робота містить дві таблиці, два рисунки. Список використаних джерел складає 63 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

1.1. Технологічний підхід в освіті. Суть і структура педагогічної технології

У педагогіці поняття «технологія», як механізм вирішення освітніх проблем, починає активно використовуватися з 70-х років минулого століття. Але на сьогоднішній день відсутнє однозначне розуміння категорії «педагогічна технологія», «технологія навчання», тож проведемо аналіз даних понять.

Розглянемо суть поняття технологія.

У перекладі з грецької «технологія» (tech – мистецтво, logos – поняття, вчення) – це наука про мистецтво, тобто у буквальному перекладі воно означає «майстерність думки» [5, с. 1245].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови технологія трактується як: «1. Сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогонебудь. 2. Сукупність способів обробки або переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо. 3. Застосування наукових знань для вирішення практичних завдань» [5, с. 1245].

У документах ЮНЕСКО технологія визначається як системний метод освіти, застосування та визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів, їхньої взаємодії з метою оптимізації форм освіти [4].

Технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов. Ці умови передбачають запрограмованість етапів досягнення передбачуваного результату, комплекс засобів створення продукту, а також реальне функціонування цих процесів. До речі, усі технології поділяють на два види [2, с. 57]:

1. Промислові. До них належать технології виробництва певної продукції (електроенергії, сільськогосподарської продукції тощо), перероблення природної сировини (нафти, деревини, руди) або одержаних з неї напівфабрикатів (металів, деталей і вузлів будь-яких виробів). Важливим є те, що промислові технології вимагають неухильного дотримання послідовності передбачених виробничих етапів, процесів і операцій. Заміна одного процесу іншим чи їх послідовності часто знижує результативність або взагалі унеможливує досягнення позитивного результату. Наприклад, лише неухильне дотримання необхідних етапів і процедур може забезпечити отримання цукру або якісної соняшникової олії.

2. Соціальні. Цей вид технологій має справу з людиною, а основним технологічним параметром змін виступають якості, властивості, здатності, компетентності особистості. Соціальна технологія – сукупність методів і прийомів, які дають змогу досягати бажаних результатів при певній людській взаємодії. Більш широко соціальну технологію визначають як послідовність етапів соціальної взаємодії, у перебігу якої кожний суб'єкт, який бере у ній участь, реалізовує власну стратегію управління по відношенню до інших суб'єктів і формує відтак соціальну дійсність. Природно, соціальні технології набагато гнучкіші за промислові. Але, на відміну від промислових, відтворюваність соціальних технологій набагато нижча: неухильне дотримання послідовності навіть найрезультативніших процесів у соціальній сфері ще не гарантує досягнення запланованих результатів. Адже людина є дуже складною соціальною системою, на неї впливає безліч зовнішніх різновекторних факторів, різної сили і спрямованості, тому заздалегідь

передбачити ефект конкретного впливу на неї просто неможливо. Специфіка соціальних технологій полягає в можливості пристосування їх до будь-яких умов, оскільки вони здатні скоригувати недоліки процесів і методик технологічного процесу. Однак ці технології досить складні за організацією і здійсненням. На цій основі ґрунтуються твердження про них, як про технології вищого рівня організації.

І все ж спільним між промисловими і соціальними технологіями є те, що завершальним результатом їх застосування є продукт із заданими властивостями.

Розглянемо, як дане поняття в освітньому процесі трактують сучасні дослідники.

Деякі дослідники розуміють педагогічну технологію як систему педагогічного процесу, інші вбачають у ній особливим чином організовану педагогічну діяльність, треті переконані, що це наука про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості. Окрему групу становлять учені, які пов'язують педагогічну технологію (чи технологію навчання) з використанням комплексу сучасних технічних засобів навчання [59, с. 906]. Крім того, є також педагоги, які не розмежовують поняття «методика навчання» й «педагогічна технологія» (чи «технологія навчання»), вбачають у цьому підміну понять, захоплення модними термінами.

В. Монахов під технологією навчання розуміє продуману у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з обов'язковим забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителів [30, с. 26].

В. Онищук в своїх працях визначає, що технологія навчання – це технологія, що має включати відомості про методи й прийоми викладання, зміст, характеристики і послідовність пізнавальних дій та операцій учнів, способи педагогічного керування їх пізнавальною діяльністю [30, с. 27].

С. Бондар під технологією навчання розуміє інтегровану модель навчально-виховного процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою

поточних і кінцевих результатів, розподілом навчально-виховного процесу на окремі компоненти. Технологія навчання передбачає чітке та неухильне виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотного зв'язку [4, с. 38].

В. Галузяк, М. Сметанський В. Шахов вважають, що технологія навчання – один із провідних напрямів сучасної дидактики, що займається розробкою відтворюваних дидактичних процесів і засобів, які могли б уподібнити навчання до свого роду виробничо-технологічного процесу з гарантованим результатом [8, с. 21].

За науковцем А. Нісімчук технологія навчання – це відповідна педагогічна діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності та гарантованості результату, ніж це є нині за традиційних методик навчання [32, с. 17].

Отже, технологія навчання – це детально виважена модель спільної діяльності з проектування, організації та проведення навчально-виховного процесу, з безумовним забезпеченням максимально комфортних умов як викладачеві, так і учневі.

Метою технології навчання є підвищення ефективності навчання. Специфіка технології навчання полягає в тому, що в ній конструється та здійснюється навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставленої мети. Тут вирішуються дидактичні проблеми організації навчального процесу з чітко поставленими цілями, досягнення яких повинно піддаватися чіткому опису та визначенню. Проектування навчально-пізнавальної діяльності учнів забезпечує високу стабільність успіху. Перехід до компетентнісної моделі робить пріоритетними такі технології, які дозволяють трансформувати зміст освіти в цілісний проект майбутньої професійної діяльності через постановку та вирішення системи завдань, проблемних ситуацій; сприяють розвитку в учнів навичок орієнтування в предметній і ціннісній галузях.

Поняття «технологія навчання» є більш вузьким. Воно відображає конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмету, курсу, теми, тобто, технологія навчання співвідноситься з частковими методиками викладання окремих навчальних предметів, курсів. Її мета – максимально оптимізувати організацію навчального процесу [4, с. 8].

Сутність сучасного розуміння технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних способів досягнення поставлених навчальних цілей.

Педагогічна технологія, на думку А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак - це наука про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості учня на основі позитивних загальнолюдських якостей та досягнень педагогічної думки, а також основ інформатики [32, с. 19].

І. Прокопенко, В. Євдокимов вважають, що під педагогічною технологією слід розуміти вивчення, розробку і системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки і техніки [45].

Г. Селевко дає таке визначення педагогічній (освітній) технології - це система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудована на науковій основі, запрограмована в часі і просторі і яка веде до намічених результатів [51, с. 11].

Узагальнюючи різні підходи щодо сутності поняття педагогічної технології можна дійти висновку, що це:

- 1) проект певної педагогічної системи, що може бути реалізована на практиці (В. Беспалько);
- 2) сума науково обґрунтованих прийомів виховного впливу на людину чи групу людей (Н. Щуркова);
- 3) впорядкована сукупність дій, операцій та процедур, що інструментально забезпечують отримання діагностованого та прогнозованого результату в умовах постійно змінюваного освітньо-виховного процесу (В. Сластьонін);

4) засоби діяльності та відповідні структурно-функціональні блоки (механізми), взяті в активному діяльному стані, що передбачають органічне поєднання об'єктивованих засобів діяльності, здібностей та вмінь;

5) сукупність психолого-педагогічних установок, що передбачає спеціальний підбір і структурування форм, методів, засобів, прийомів, дидактичних умов, змісту навчання і виховання на основі загальної методології цілепокладання, орієнтованого на задоволення інтересів соціальної політики держави;

6) послідовно взаємопов'язана система дій педагога, спрямована на розв'язання виховних педагогічних задач;

7) планове послідовне практичне втілення попередньо спроектованого педагогічного процесу.

Таке розмаїття тлумачень сутності педагогічної технології пов'язано із значною кількістю концептуальних підходів до окреслення сутності технології загалом та педагогічної технології виховного процесу, зокрема. Систематизація вказаних підходів дозволяє звести їх до трьох типових визначень технології:

- як сукупності основних методів (науково обґрунтованих способів діяльності), спрямованих на досягнення мети;

- як програми (проекту певної педагогічної діяльності), що послідовно реалізується на практиці;

- як сукупності дій, операцій та процедур, що інструментально забезпечують отримання прогнозованого результату [4, с. 124-125].

Будь-яка технологія певною мірою спрямована на реалізацію наукових ідей, положень, теорій у практиці. Тому педагогічна технологія займає проміжне положення між наукою і практикою, оскільки функціонує і як науковий підхід, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів, що регулюють процес навчання, і як реальний процес навчання. Поняття «педагогічна технологія» може бути представлено трьома аспектами:

- науковим, як частина педагогічної науки, що вивчає і розроблює цілі, зміст та методи навчання і проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовим, як алгоритм процесу навчання, сукупність цілей, змісту, методів та засобів досягнення запланованих результатів;
- процесуально-дієвим, як здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів.

Підсумовуючи різні висловлювання ми прийшли до висновку, що педагогічна технологія (технологія навчання у широкому розумінні) – це упорядкована система дій, виконання яких призводить до гарантованого досягнення педагогічних цілей, наприклад проблемне навчання, кредитно-модульне, розвивальне тощо.

Структура педагогічної технології.

Педагогічна технологія має відповідати й основним методологічним вимогам (так званим критеріям технологічності). Згідно з висновками відомої дослідниці Г.М. Романової виділяються такі *основні критерії*, за якими будуються педагогічні технології, а саме:

- концептуальність (кожна педагогічна технологія має спиратися на відповідну наукову концепцію, що охоплює філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей);
- системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи: логіку процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність);
- керованість, що передбачає можливість цілеутворення, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобів та методів з метою коригування результатів.
- ефективність (сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними витратами, гарантувати досягнення запланованого стандарту навчання);

- відтворюваність, що передбачає можливість застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами;

- коригованість, що передбачає не лише виправлення помилок, а й творчий пошук оптимальних шляхів розв'язання поставлених завдань та підготовку до подальшого застосування технології [4, с. 17].

У будь-якій педагогічній технології можна виокремити *такі основні компоненти*:

- концептуальний, який відображає "ідеологію" проектування і впровадження педагогічної технології;

- змістово-процесуальний, який відображає мету (загальну і конкретні цілі); зміст навчального матеріалу, методи і форми навчання, виховання, розвитку учнів; методи і форми педагогічної діяльності педагога; діяльність педагога з управління навчально-виховним процесом;

- професійний компонент, який відображає залежність успішності функціонування і відтворення спроектованої педагогічної технології від рівня педагогічної майстерності педагога [4, с. 18].

Загальна логіка втілення педагогічної технології у професійній підготовці може бути представлена таким алгоритмом [15].

1. Визначення кінцевої загальної мети дидактичної системи у вигляді моделі фахівця через показники, які можна діагностувати.

2. Формулювання проміжних цілей (поетапно) професійного становлення особистості шляхом наступності й нарощування її потенціалу за прийнятими показниками і критеріями.

3. Відбір і дидактичне обґрунтування змісту навчально-виховного процесу відповідно до заданої мети.

4. Реалізація розвивальних технологій, що відображають сучасний стан науково-педагогічного знання щодо процесу професійного становлення майбутнього фахівця. При цьому всі технології забезпечуються об'єктивними методиками контролю якості цього процесу.

5. Окреслення організаційних умов навчання і виховання учня закладу професійно-технічної освіти.

Педагогічні технології можуть відрізнятися за різними ознаками:

- за джерелом виникнення (на основі педагогічного досвіду або наукової концепції),
- за цілями і завданнями (засвоєння і закріплення знань, виховання та розвиток (вдосконалення) природних особистісних якостей),
- за можливостями педагогічних засобів (які засоби впливу дають кращі результати),
- за функціями педагога, які він здійснює за допомогою технології (діагностичні функції, функції управління конфліктними ситуаціями),
- за тим, яку сторону педагогічного процесу «обслуговує» конкретна технологія і т.д.

Найбільш відомою є спроба класифікації педагогічних технологій Г.К. Селевком [51]. Він описує близько 500 технологій і дає предметне їхнє трактування, як науково або практично обґрунтовану систему діяльності, яка застосовується з метою перетворення навколишнього середовища, виробництва матеріальних або духовних цінностей. У зв'язку з різноманіттям підходів до розуміння педагогічної технології, автором узагальнюються основні позиції до її визначення: це засіб навчального процесу; це процес комунікації, який базується на певному алгоритмі та системі взаємодії; це велика галузь знань, що використовує відомості різних наук; це багатомірний процес.

Д. Чернилевський вказує на класи узагальнених педагогічних технологій, які розрізняються за характером представлення змісту навчання (проблемні, концентровані, модульні); за потребами тих, кого навчають (розвиваючі, диференційовані); за способами діяльності в навчанні (контекстні, дидактичні, ігрові). Проте у цілісному педагогічному процесі, вважає вчений, всі технології повинні поєднуватися, а не суперечити одна одній [14].

В основу численних класифікацій педагогічних технологій покладені різні критерії. Так, О. Савельєв обґрунтовує традиційні та інноваційні технології, серед яких виділяються технології за спрямованістю дії; за цілями навчання; за предметом (гуманітарні, природні, технічні); за використаними технічними засобами (аудіовізуальні, комп'ютерні); за способом організації навчального процесу (індивідуальні, колективні, змішані) [37].

Традиційні технології навчання дотепер є одними з найпоширеніших. Їх сутність полягає у вивченні учнями нового матеріалу, який дає викладач, його закріпленні, контролі й оцінюванні. Результатом навчання за традиційними технологіями є стійка сукупність знань. Інакше кажучи, викладання, засвоєння і відтворення – ось основні етапи традиційних технологій навчання. Основну функцію педагога тут вбачають у чіткому, доступному і зрозумілому викладі, поясненні учням навчального матеріалу готових знань і умінь.

У традиційних технологіях процес навчання розглядають, орієнтуючись головню на педагога, викладача, де він – суб'єкт навчання, а учні – об'єкти його педагогічних впливів. Вважають, що ефективність навчання залежить, головним чином, від методів і прийомів діяльності викладача, у зв'язку з чим основну увагу приділяють пошукові й обґрунтуванню ефективних методів викладання (натомість, особливостей пізнавальної активності учнів, як правило, не враховують).

До традиційних технологій відносять різні способи пояснювально-ілюстративного навчання, а також проблемне, програмоване і диференційоване навчання. Всі вони, більшою або меншою мірою, є різновидами репродуктивного навчання: якщо у пояснювально-ілюстративній технології такий спосіб засвоєння знань, умінь і навичок домінує, то інші передбачають і різного типу пізнавальні й творчі завдання, які учні розв'язують під керівництвом педагога, роль якого лишається провідною.

Основна мета традиційних технологій – формування наукового світогляду учнів, тому значна увага приділяється засвоєнню загальнонаукових, професійних і спеціальних знань, умінь і навичок.

Не варто нехтувати тим, що традиційні технології, апробовані часом, містять чимало позитивних аспектів: забезпечують швидке, міцне засвоєння навчальної інформації й оволодіння способами практичної діяльності. Позитивною стороною такого навчання є і його систематичність, поетапність, відносно малі витрати часу.

Водночас негативним боком цих технологій є недостатній рівень реалізації розвиваючої функції навчання, переважно репродуктивна діяльність учня. Таке навчання не передбачає самостійного пошуку знань, не формує творчого мислення, здатності самостійно вирішувати пізнавальні проблеми, не враховує особливості розвитку інтелектуальних можливостей кожної особистості.

На теперішній час поширюється розуміння, що навчання слід будувати як дослідницький пошук, «пусковим механізмом» якого є проблемна ситуація. З погляду педоцентричного підходу, основна мета навчання полягає в активізації пізнавальної діяльності учнів, а не передачі їм готових знань. Оскільки мислення активізується в проблемних ситуаціях, коли особистість стикається з певними труднощами, пропонується будувати навчання як розв'язування учнями під керівництвом педагога конкретних практичних проблем. Ці проблеми мають бути життєвими, зрозумілими і близькі учням. Місце «книжного учіння» займає «активне учіння», в основі якого лежить власна діяльна пізнавальна активність учня. Викладач є помічником, який не нав'язує учневі ні змісту навчального матеріалу, ані методу його вивчення, а лише сприяє подоланню труднощів, коли до нього звертаються по допомогу. Усне й письмове слово поступилося місцем теоретичним і практичним заняттям, на яких ведеться самостійна дослідницька робота учнів.

1.2. Інноваційні технології в системі професійної освіти

Стратегічний напрям розв'язання нагальних освітянських проблем спонукає щонайперше обґрунтувати концепцію реформи освіти, осереддя якої є передові інноваційні технології. За орієнтир беруть те, що навчальний процес має бути трансформований у напрямку індивідуалізації освітньої взаємодії, інноваційного навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи учнів.

Головну ідею реформування системи професійної освіти можна сформулювати так: ефективність навчання та формування навчально-пізнавальних умінь в учнів професійної школи може бути поліпшена завдяки проектуванню та впровадженню інноваційних освітніх систем і технологій.

Як відомо, термін «*innovation*» перекладають з англійської як нововведення [5, с. 119]. Що стосується педагогічної сфери, то це насамперед – зміни в навчально-виховному процесі з метою його покращення, вдосконалення. Сьогодні назву «інноваційний» надають тим навчальним закладам, які починають запроваджувати нововведення або їхні елементи.

Автором поняття «інновації» вважають австрійського вченого І.А. Шумпетера, який у 1930-х роках чітко відокремив винахід (відкриття нового технічного знання) від інновації (практичного застосування нового знання на виробництві). Під інновацією він розумів «зміну з метою запровадження і використання нових різновидів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості». Так, саме від 1930-х років це поняття входить в активний обіг. Виокремлюється навіть нова галузь наукового знання – інноватика, що вивчає закономірності виникнення та перебігу інноваційних процесів у різних галузях практичної діяльності. Втім, навіть за значної уваги дослідників до проблем інноваційної діяльності, обґрунтування теоретичних засад інноватики досі триває.

На сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «інновація». Поширені різні, часто суперечливі точки зору стосовно того, що слід вважати інноваціями – абсолютно нове чи вдосконалене старе, глобальні чи локальні зміни, процес створення нового чи його результат, будь-що нове чи лише те, що є актуальним і значущим, тощо. Основою інтеграції наявних поглядів може бути системний підхід, тобто розгляд інновації як цілеспрямованої зміни, нововведення у певній системі, яке вдосконалює цю систему, призводить до її прогресивного розвитку.

Крім того, дослідження історичного аспекту впровадження інновацій у систему освіти дає змогу зробити висновок, що педагогічна інноватика інтегрує в собі різноманітні підходи до здійснення нововведень в освіті, підґрунтям яких є філософські, психологічні, педагогічні розробки та нові досягнення у сфері комп'ютерних наук. Також справляють вплив і сучасні інтегральні галузі, що виникають у результаті поєднання кількох існуючих, наприклад, педагогічна психологія, педагогічна соціологія, педагогічна інформатика.

Зазначимо, що терміни *«традиційне (нормативне) навчання»* та *«інноваційне навчання»* були запропоновані групою провідних зарубіжних вчених у доповіді Римського клубу (1978), де було звернено увагу на неадекватність принципів традиційного навчання тим вимогам, які сучасне суспільство висуває до особистості, її пізнавальних можливостей. Було вказано на такі особливості цих двох підходів [13].

Традиційне навчання – зорієнтоване на збереження та відтворення культури, забезпечує стабільність у соціумі за рахунок переважно репродуктивної діяльності учня, формування виконавчих здібностей, розвиток уваги та пам'яті.

Інноваційне навчання – стимулює новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі; зорієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку творчих здібностей,

різноманітних форм логічного та образного мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

Проте, виокремлення двох підходів до освіти і навчання (традиційного та інноваційного) не означає неможливості інноваційних пошуків в обох напрямках. М.В. Кларін, аналізуючи існуючі на сьогодні інноваційні підходи до навчання, розподіляє їх на два типи [25]:

1) *інновації-модернізації*, які модернізують навчальний процес та спрямовані на досягнення гарантованих результатів у межах його традиційної репродуктивної орієнтації;

2) *інновації-трансформації*, які перетворюють традиційний навчальний процес та спрямовані на забезпечення його дослідницького характеру, організацію пошукової навчально-пізнавальної діяльності.

Принципова розбіжність цих двох підходів полягає у ролі тих, хто навчається, в реалізації навчальної діяльності. За умов традиційного підходу, учень залишається пасивним отримувачем наданої навчальної інформації, натомість нові інноваційні технології спрямовані на вдосконалення активного процесу засвоєння учнем знань та вмінь.

Перспективнішим на сьогодні вважають саме другий тип освітніх інновацій, що дає змогу не тільки оновити сам процес навчання, але й навчити учнів самостійно реалізовувати інноваційну діяльність. За такого підходу належить використовувати й інші інноваційні технології – такі, що заохочують продуктивну навчальну діяльність учнів, розвивають їхнє творче мислення, актуалізують цінність пошуку нових рішень, запровадження нових ідей тощо. Принциповою відмінністю цього підходу є також його гуманістичний характер, оскільки в центрі уваги педагога постає не навчальний процес як педагогічна форма, а особистість того, хто навчається, як зміст навчання.

Отже, на сьогодні більш актуальною і суспільно значущою є така ініціативна діяльність, яка забезпечує інтенсивний розвиток особистості

учня, його самостійність та ініціативність, тобто діяльність, яка має гуманістичний характер.

Термін «інноваційна педагогічна технологія» останнім часом все глибше проникає в освітній процес закладів професійно-технічної освіти.

Проаналізуємо, що різні науковці розуміють під цим терміном.

Найбільш значущими, на наш погляд, є такі визначення інноваційних технологій:

В.П. Безпалько вважає, що інноваційна педагогічна технологія – це систематичне і послідовне практичне втілення заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу; проект певної педагогічної системи, реалізованої на практиці [13, с. 119].

В.І. Загвязинський розуміє під інноваційною технологією - галузь знань, що охоплює сферу практичних взаємодій учня та педагога у будь-яких різновидах діяльності, зорганізованих на засадах чіткого цілепокладання, систематизації, алгоритмізації прийомів навчання [13, с. 121].

М.В. Кларін під інноваційною технологією визнає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети [13, с. 122].

П.І. Підкасистий вважає, що це технологічно розроблена навчальна система; система методів та прийомів професійної роботи педагога; методика та окремі методи виховання [13, с. 123].

На думку Г.К. Селевко інноваційна технологія - це частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст та методи навчання, а також проектує педагогічні процеси; опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих цілей навчання; здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і педагогічних засобів; технологія окремої частини навчально-виховного процесу [51, с. 199].

За визначенням В.А. Сластьоніна, інноваційна технологія – це послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямована на розв’язання педагогічних завдань; планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу [13, с. 123].

От же, одні дослідники тлумачать інноваційну технологію як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження у практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб’єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення. За іншими підходами до інновацій зараховують не просто створення нових засобів, а й істотні зміни, які виявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. У цьому контексті вважають інноваційними підходи, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога і учнів, їх позиції у навчальному процесі [3].

Інноваційні педагогічні технології базовані на інакших формах та методах навчання, ніж вкорінені традиційні. У сучасній педагогіці часто йдеться про використання активних методів навчання як складову частину інноваційної педагогічної технології. Сучасна педагогіка відмовляється від жорсткого «авторитарного управління», де учень є «об’єктом» навчальних впливів, вона переходить до системи організації підтримки та стимулювання пізнавальної самодіяльності суб’єкта навчання, створення умов для творчості, до навчання через творчість, до педагогіки співпраці.

Шлях до досягнення цієї мети торує викладач, здатний до розробки та впровадження сучасних інноваційних технологій.

На думку багатьох дослідників, інноваційні процеси в галузі освіти та інноватика як наукова дисципліна покликані розкривати сутність наукового проектування і майстерного втілення інноваційних технологій, виявляти

закономірні зв'язки між традиціями та новаціями, обґрунтовувати управлінські моделі системних нововведень в установах і закладах освіти.

Головними складовими освітньої інноватики є [3, с. 19]:

- теорія створення інновацій у системі освіти (педагогічна неологія);
- методологія сприйняття, оцінки та інтерпретації нового в соціології, дидактиці, психології, менеджменті;
- технологія і досвід практичного застосування освітніх інновацій.

Ці взаємопов'язані компоненти структурують та утворюють суть теоретичної освітньої інноватики.

До перспективних напрямків освітньої інноватики відносять [3, с. 21]:

- визначення предмету, структури, змісту, функцій освітньої інноватики як окремої галузі наукового знання, її місця в системі наук;
- наукове осмислення інноваційних процесів у сучасній філософії освіти;
- розробка моделей управління інноваційними процесами в сучасній середній, професійній і вищій школі;
- дослідження суперечностей інноваційної діяльності та способів їх розв'язання;
- визначення соціально-психологічних закономірностей розвитку інноваційних процесів;
- характеристика необхідних та достатніх умов реалізації інноваційних процесів в освіті;
- розробка норм інноваційної діяльності тощо.

Відправним моментом у створенні та застосуванні інформаційних технологій навчання є позиція викладача. В цьому сенсі слушною є думка доктора фізико-математичних наук, професора А.І. Космодем'янського, який вважав, що викладач – це вчений, філософ, артист, вихователь і педагог в одній особі. Але вибір моделі навчання часто відбувається не усвідомлено, на основі традицій і вимог. Можна назвати низку параметрів, за якими визначають моделі навчання [3, с. 31]:

1. Хто домінує у навчальному процесі?
2. Як оцінюють успіхи учнів?
3. Як відтворюють мотивування до навчання?
4. Як враховують власний досвід учнів?

Ми підтримуємо висновок Г.А. Романової, що відповіді на ці запитання надають можливість виокремити дві головні групи технологій: предметно зорієнтовані та особистісно-зорієнтовані [50].

Предметно зорієнтовані технології беруть свій початок у культурозумовленому, традиційному підході до навчання. Вони ґрунтовані на таких педагогічних концепціях, як енциклопедична, традиційно-консервативна, академічна, особливостями яких є те, що провідними цілями є знання, вміння та навички учнів з конкретних навчальних предметів. Можна визначити такі головні ознаки технологій, що належать до цієї групи:

- домінуюча позиція викладача,
- учень – об'єкт педагогічного впливу,
- діагностична постановка мети,
- розподіл змісту на невеликі завершені одиниці («навчальні одиниці», «малі тематичні блоки», «модулі» тощо),
- обов'язковість виконання вимог навчальної програми і навчального плану,
- поетапне тестування, чіткі критерії засвоєння навчального матеріалу (еталонні результати),
- коригуючий зворотний зв'язок [50, с. 79].

За сучасних умов більш інноваційними вважають *особистісно-зорієнтовані технології*, які є втіленням антропологічного підходу і пов'язані з такими концепціями, як гуманістична педагогіка, педагогіка співробітництва, розвивальне навчання. В умовах особистісно-зорієнтованого навчання мають домінувати не окремі суб'єкти цього процесу, а партнерські стосунки між викладачами та учнями. Власний досвід учнів тут стає основою навчального процесу, а особистісні новоутворення –

найважливішим його результатом. Отже, головними ознаками особистісно-зорієнтованих технологій є такі [50, с. 82]:

- фасилітуюча (підтримуюча) позиція викладача,
- учень – суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності,
- конструювання цілей щодо розвитку потреб і здібностей учнів засобами навчального предмета,
- високий рівень самостійності учнів,
- створення «нового» (суб'єктивно нове знання чи особистісні новоутворення – потреби, домагання, здібності),
- рефлексія, аналіз і врахування особливостей особистості учня.

Професійна підготовка майбутніх кулінарів, на нашу думку, відбуватиметься успішніше тоді, коли в навчальному процесі пануватиме інноваційно зорієнтований підхід до фахової освіти, коли ідеї інноваційного навчання використовуватимуть як певну протилежність традиційній освіті.

Як визначає фундатор цього напрямку М.В. Артюшина, «підхід в освіті, що надає провідного значення підготовці особистості до життя за змінних умов, реалізації інноваційної діяльності, розвитку інноваційних властивостей особистості, називаємо інноваційно-зорієтованим» [48, с. 79].

Запровадження інноваційно зорієтованого підходу у професійно-технічній освіті потребує розроблення принципово іншої моделі організації навчального процесу, ключовою відмінністю якої має бути цільова зорієтованість на підготовку майбутнього фахівця до життя за умов сучасного динамічного суспільства, що забезпечує його становлення як активного суб'єкта змін та інновацій, здатного до самостійної ініціації та реалізації інноваційної діяльності.

Особливостями інноваційної технології навчання є:

- сучасність – постійне прагнення до нововведень і неперервне вдосконалення змісту предмета з урахуванням зменшення розриву між найновішими досягненнями в науці та виробництві;

- оптимальність – спроба досягти поставлених навчально-виховних цілей за найменших, по можливості, витрат зусиль, часу та засобів, завдяки високій якості, ефективності та результативності навчання;

- інтегральність – синтез одержаних знань не тільки з одного предмета, але й з інших предметів;

- науковість – відмова від інтуїтивного визначення змісту, методів і форм навчання й перехід до максимально повного аналізу, ґрунтованого на найновіших досягненнях психолого-педагогічних наук;

- відтворення процесу навчання та його результатів;

- програмування діяльності викладачів та учнів;

- масштабне використання сучасних технічних і дидактичних засобів навчання, які активізують діяльність учнів;

- оптимальність матеріально-технічної бази;

- якісна та кількісна оцінка результатів навчання [32, с. 219].

Інноваційні технології не тільки створюють сприятливі умови для творчості учня, але насамперед висувають нові вимоги до викладача, який повинен:

- діагностувати цілі навчання, виховання та особистісного розвитку;

- глибше володіти навчальним предметом;

- моделювати професійну діяльність майбутнього фахівця за умов професійного навчання;

- визначати й цілісно прогнозувати структуру навчального процесу;

- організовувати самостійну та самоосвітню роботу учнів для підготовки до лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять;

- розробляти опорні конспекти та структурно-логічні схеми для ефективної побудови лекцій;

- створювати принципово нові різновиди наочних засобів (раціональної наочності);

- вільно володіти методами проблемного розвивального навчання (активними методами);

- знати та вміти диференціювати групову роботу або індивідуальні заняття з використанням комп'ютерів тощо [32, с. 221].

Необхідно відзначити, що педагогічна технологія – це не є щось постійне, її належить удосконалювати, змінювати, залежно від мінливих умов навчання. Важливо, щоб кожен викладач вносив у існуючу технологію навчання з тієї чи іншої дисципліни свої науково обґрунтовані корективи, залежно від психологічних особливостей учнів, рівня розвитку відповідної науки, освітньої підготовленості учнів, а також нагальних вимог і викликів часу. Сьогодні потрібна підготовка фахівців, яким доведеться працювати в інших соціальних та економічних умовах, і не зважати на це не можна.

Серед сучасних педагогічних технологій дослідники виокремлюють такі: особистісно-орієнтована технологія, технології рівневої диференціації, технологія розвивального навчання, технологія проблемного навчання, кейс-технологія, технології інтерактивного навчання, технологія ситуативного моделювання, технологія ділової гри, інформаційні технології, технологія проектного навчання, технологія програмованого навчання, технологія модульного навчання, технологія дистанційного навчання та ін..

Висновки до першого розділу

Технології є об'єктивним процесом еволюції освіти. Педагогічна технологія - це системний, концептуальний, нормативний, варіативний опис діяльності педагога та учня, спрямований на досягнення загальноосвітньої мети.

Технологізація навчально-виховного процесу пов'язана з пошуком таких педагогічних підходів, які могли б перетворити навчання і виховання у своєрідний виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом.

Технологія навчання об'єднує напрямки роботи, які охоплюють теоретичні та практичні пошуки в галузі. При цьому однозначне й строгі

визначення мети навчання (*чого навчати і для чого*) повинне сприяти відбору та структурі змісту (*що вивчають*), оптимальній організації навчального процесу (*як навчають*), методам, прийомам і засобам навчання (*за допомоги чого навчають*), а також враховувати необхідний реальний рівень кваліфікації та професіоналізму педагогів (*хто навчає*) та об'єктивні методи оцінки результатів навчання (*чи так це насправді*).

Педагогічна технологія включає наступні компоненти: концептуальний, змістово-процесуальний та професійний компонент. До основних критеріїв, за якими будуються педагогічні технології відносять: концептуальність, системність, керованість, ефективність та відтворюваність.

Сучасна педагогічна технологія є синтезом досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і того, що народжено суспільним прогресом, гуманізацією і демократизацією суспільства.

Інноваційна педагогічна технологія – процесуально структурована сукупність прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію й оптимізацію інноваційної педагогічної діяльності, у результаті якої створюються та матеріалізуються нововведення, що викликають якісні зміни в освіті.

Її джерело і складові: соціальні перетворення і нове педагогічне мислення; педагогічна, психологічна і суспільні науки; передовий педагогічний досвід; український і зарубіжний досвід минулого; етнопедагогіка.

Загалом аналіз та досвід реалізації різних педагогічних технологій засвідчує, що всі вони не є самоціллю, однак дозволяють кардинально змінити навчальну й соціальну мотивацію учнів, розвинути їхню пізнавальну активність, самостійність та здатність до творчості, що, у свою чергу, є важливою умовою формування їхньої професійної спрямованості [3].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

2.1. Інноваційні підходи навчання у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників

«Майбутнє України, наші успіхи залежать від освіти та здоров'я людей, від їх прагнення до самовдосконалення і використання своїх навичок і талантів. Розвиток освіти стає ключовим елементом глобальної конкуренції і однією з найбільш важливих життєвих цінностей. Тому освітня система має увібрати в себе найсучасніші знання і технології» [43].

Сьогодення висуває нові вимоги до оновлення змісту професійно-технічної освіти, запровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій, пошуку нових форм і методів організації навчального процесу. Це ще раз підтверджує необхідність випереджувальної освіти, орієнтованої на здобуття нових фундаментальних знань, вивчення процесів та новітніх технологій.

Сучасна освіта має носити випереджальний характер, бути націленою на майбутнє, розвиток ключових компетентностей особистості, формування в неї культури, самостійного та креативного мислення, здатності до свідомого вибору. Впровадження випереджаючої освіти забезпечить формування готовності випускника до повноцінного функціонування в соціумі, що потребує конкурентоспроможних фахівців.

Професійна освіта має бути спрямована на оновлення змісту навчання майбутніх фахівців, розвивати їх здатність адаптуватися до високих темпів науково-технічного прогресу, формувати в учнів творче фахове мислення, підвищувати їх професійну мобільність. Перераховані напрями розвитку

професійної освіти вимагають перебудови навчального процесу на основі інноваційних підходів [44].

Випереджаюча освіта при підготовці кулінарів в закладах професійно-технічної освіти має опиратися на інноваційні досягнення фундаментальних наук.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики, коли формується нове розуміння освіченості, моральності, професійної майстерності, особливого значення набуває проблема організації навчальної діяльності учнів. Підготовка молоді до нових умов життя вимагає впровадження нових технологій навчання.

Практика показує, що найефективнішим навчання стає тоді, коли учень виявляє максимальну активність, а педагог, майстер виконує роль консультанта - допомагає їм самостійно робити висновки та узагальнення, спираючись на їхній життєвий досвід і ніколи не « замикає» навчання на собі.

Сучасний та цікавий урок, якісна освіта - усі ці питання постійно перебувають у полі уваги не тільки викладачів та майстрів виробничого навчання: вони хвилюють випускників, їх обговорюють батьки, висуває держава як одну з головних проблем забезпечення якісної освіти. Майстер виробничого навчання має усвідомити: щоб освіта була якісною, педагогічну діяльність слід спрямовувати не тільки на засвоєння учнями знань, предметних умінь і навичок, а й на засвоєння ними способів, методів і прийомів, на розвиток здібностей у пізнанні нового, незнайомого, на створення умов для розвитку самостійності та набуття досвіду вирішення проблеми, реалізації своїх намагань як в освітній діяльності, так і загалом у суспільстві.

Пошук нових технологій навчання в наш час – явище не тільки закономірне, але й необхідне. І це зрозуміло: в сучасних закладах професійної (професійно-технічної) освіти кожен повинен працювати так, щоб використовувати всі можливості особистості. Особливе місце повинно відводитися таким формам занять, що забезпечують участь кожного учня у

проведені уроку, підвищують авторитет знань та індивідуальну відповідальність за результати навчальної діяльності.

Особистісно-орієнтована технологія навчання – це природня система розвитку неповторної особистості з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. В процесі особистісно-зорієнтованого навчання в учнів формується самостійність, ініціативність, відповідальність, критичне мислення та інші особистісні якості. Учень перестає бути об'єктом навчання, навпаки – створюються можливості для його самопізнання, самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Кожен учень намагається проявити свою індивідуальність, особливості характеру [39, с. 93].

Завдяки застосуванню особистісно-орієнтованих інноваційних технологій, акценти в навчально-виховному процесі переносяться на розвивальне навчання, динамічну структуру розумових дій, до внутрішньої моральної регуляції.

Технологія рівневої диференціації - спосіб організації навчального процесу, що дозволяє максимально задовольнити кожного з огляду на його право і спроможність опанувати навчальний матеріал. Така можливість якраз і забезпечується диференційованими програмами різного ступеня складності: від базового рівня підготовки до підвищеного [54].

Головною метою діяльності педагога за технологією рівневої диференціації - є забезпечення прав і індивідуальних можливостей кожного учня під час навчання у відповідності до його здібностей, потреб і інтересів, особливостей індивідуально-психологічних характеристик: розумової діяльності, рівня сприйняття, темпу роботи тощо в навчальному процесі. Дана мета дозволяє визначити завдання, що постають перед педагогом щодо її реалізації: надавати обов'язкового (базового) рівня у відповідності до освітніх стандартів за напрямом підготовки і спеціалізації; створити умови до такого роду стимулювання мотивації навчальної праці, за яких кожен учень, «враховуючи свої здібності, інтереси, потреби, отримує право і можливість вибирати обсяг і глибину засвоєння навчального матеріалу, варіювати своє

навчальне навантаження»; забезпечувати системний підхід щодо навчання та контролю над навчальним процесом.

В *технологію розвивального навчання* закладена орієнтація не стільки на готові знання, скільки на принципи одержання нових знань. Саме в цьому полягає інноваційність розвивального навчання та найсуттєвіша його відмінність від традиційного.

За Л.С. Виготським, навчання не є розвитком, але за умови правильної організації, воно тягне за собою розвиток. Саме ця ідея стала відправною точкою при розробці концепції розвивального навчання, яка враховує особливості психічного розвитку учнів та забезпечує їх особистісне становлення й розвиток як суб'єктів навчально-професійної діяльності.

Розвивальне навчання – це такий процес діяльності учнів, у ході якого кожен учень повинен самостійно або з допомогою педагога осмислити матеріал, творчо застосувати його в нестандартних умовах та свідомо запам'ятовувати для подальшого навчання. Розвивальне навчання тісно пов'язане з технологіями проблемного навчання [34].

В розвивальному навчанні вагомого значення набуває зміст навчального матеріалу, його структура, загальна логіка побудови навчальних предметів і їх окремих розділів.

В умовах розвивального навчання учень виступає у ролі шукача нових знань. Він відкриває для себе найзагальніші наукові поняття, у яких відображені закономірності, ознайомлюється із загальним, що поступово збагачується конкретними фактами, знаннями.

Отже, технологія розвивальної освіти є дидактичною системою, що формується на основі концепції розвивального навчання, враховує особливості психічного розвитку учнів та забезпечує їх особистісне становлення й розвиток як суб'єктів навчально-професійної діяльності.

Технологія проблемного навчання, його сутність полягає в формулюванні викладачем проблемних завдань, проблемному поясненні предмета навчання.

Проблемне навчання являє собою спосіб організації активної взаємодії учнів з проблемно представленим змістом навчання, це навчання в якому поєднуються систематична самостійна пошукова діяльність учнів із засвоєнням ними готового виведення [12].

Мета проблемного навчання це засвоєння не тільки результатів пізнання, але і самого шляху, процесу отримання цих результатів (оволодіння способами пізнання). У процесі навчання учні вчаться мислити, вступати у відносини продуктивного спілкування, творче засвоювати знання.

Кейс-технологія. Ключовим елементом сутності кейс-методу є те, що учні аналізують складну ситуацію, для розв'язання якої немає достатнього обсягу інформації. Тому необхідно організувати комплексний, інтегративний процес, що охоплює групу учнів, комплекс ідей, засобів і способів аналізу ситуацій, її оцінювання та керування розв'язанням проблем. Все це розширює рамки кейс-методу до кейс-технології, ґрунтованої на системному підході до особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети.

Важливим показником ефективності кейс-технології є тісний зв'язок теорії з практикою. Завдяки цьому виникають сприятливі умови для пропонування учням для розв'язання за короткий час різноманітних, інколи дуже важких і складних, проблем фактичного характеру, важливих для майбутнього фахівця.

Цінність кейс технології полягає в тому, що вона одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти для її розв'язання.

Технології інтерактивного навчання – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну, передбачувану мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [20, с. 73]. Цілі й завдання інтерактивного навчання: розширення пізнавальних можливостей особистості, зокрема в здобуванні, аналізі й застосуванні інформації з різних джерел; можливість

перенесення отриманих умінь, навичок та способів діяльності на різні предмети та позааудиторне життя, формування глибокої внутрішньої мотивації. Інтерактивний – тобто здатний до взаємодії, комунікації, діалогу.

Такий тип навчання стимулює активну участь учнів у розв'язанні проблемних ситуацій, що ставляться перед ними. Інтерактивні методи направлені на організацію навчання в режимі діалогу, у процесі якого відбувається взаємодія учнів між собою з метою спільного вирішення проблем, взаєморозуміння, розвитку особистісних якостей. Тобто, окрім рішення освітніх функцій, інтерактивні методи спрямовані на подолання труднощів у міжособистісних комунікаціях учнів. Вони також сприяють розвитку професійно значущих якостей майбутніх кваліфікованих робітників: критичного, аналітичного та технічного мислення; професійної самостійності; умінь творчого застосування знань у процесі виконання професійних обов'язків; уміння бачити проблеми й знаходити правильні технічні рішення в нестандартних ситуаціях тощо.

Класифікуються ці технології за метою та формою організації навчальної діяльності – технології кооперативного навчання; технології ситуативного навчання; технології опрацювання дискусійних питань; за розподілом інтерактивних методів – превентивні інтеракції (тренінг, консультації тощо); імітаційні інтеракції (інсценування, ділові ігри, диспут, «мозковий штурм», «мікрофон» тощо); неімітаційні інтеракції (проблемна лекція, конференція, практикум, презентація, пошук альтернативних варіантів тощо) [31, с. 123].

Технологія ситуативного моделювання створює такі умови навчання, за якими кожен учень з цікавістю успішно навчається, розкриваючи свої здібності і таланти, готовий до творчої самореалізації.

Технології ситуативного моделювання – це спосіб побудови навчального процесу за допомогою включення учнів у гру, яка підпорядкована дидактичній меті (передусім, ігрове моделювання ситуацій і явищ, що є об'єктами вивчення) [62, с. 43].

При застосуванні технологій ситуативного моделювання – і це їхня принципова відмінність від традиційних технологій навчання – учасникам навчального процесу надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише означуваними правилами гри. Учні найчастіше самі обирають власну роль у грі, висувають припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беруть на себе відповідальність за обране рішення. У свою чергу, викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор, суддя-рефері, тренер, головуєчий, модератор.

Технологія ділової гри, сутність якої полягає в активізації мислення, розвитку самостійності майбутнього фахівця, формуванні творчості, наближенні до реалій життя.

При використанні технології ділової гри викладач виконує поліфункціональні ролі, при цьому традиційна інформативно-ретрансляційна є фоною, відходить на другий план.

Головними ж є отримання інформації від учня, актуалізація набутих знань і формування практичних навичок та вмінь. Для викладача бажаною є розробка сценарію набуття учнем таких практичних навичок та вмінь, які є максимально близькими до його майбутнього фаху. Розв'язання цього питання вимагає таких складових: вибір змісту і теми гри, засадовими стосовно яких є типові проблеми майбутньої професійної діяльності учня.

На життя сучасного учня впливають нові інформаційні технології. Комп'ютерна грамотність та комунікативна освіченість учнів є компетенціями, що формуються тільки в умовах *застосування інформаційно-комунікаційних технологій* і забезпечують успішний результат у широкому спектрі освітньої діяльності.

Інформаційні технології не тільки полегшують доступ до фактів і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, але й дозволяють по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання,

побудувати освітню систему, в якій учень був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності.

Головними перевагами використання ІКТ є те, що вони дозволяють інформатизувати освітній процес, більш відповідають вимогам сучасного навчання в порівнянні з класно-урочною моделлю. Цілі такої освіти спираються на потенційні можливості комп'ютера як засобу пізнавально-дослідницької діяльності, забезпечують особистісно-орієнтований підхід до навчання, що сприяє розвитку індивідуальних здібностей учнів.

Застосування *мультимедійних технологій* різко підвищує ефективність активних методів навчання для всіх форм організації освітнього процесу: на уроках під час самостійних, практичних та контрольних робіт, на всіх етапах проведення уроку, у ході проведення виховних та позаурочних заходів.

Звісно, комп'ютер не замінює викладача, а є лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником. І при цьому якість і ступінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності істотно зростає.

Викладач, застосовуючи комп'ютер та проєктор, отримує потужний інструмент для подання інформації в різноманітній формі. В якості джерела інформування можна використовувати педагогічна програмні засоби та власноруч створені презентаційні та проєктні програми.

Мультимедіа є виключно корисною та плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості й інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості врахування індивідуальних особливостей учнів та сприяння підвищенню їх мотивації. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надавати інформацію у більшому обсязі, ніж традиційні джерела, та у тій послідовності, що відповідає логіці пізнання. Завдяки цій технології можна підняти процес навчання на якісно новий рівень [46].

Серед сучасних інноваційних технологій помітне місце посідають *технології проектного навчання* – одного з варіантів продуктивного навчання, метою якого є реальне використання, розвиток та збагачення власного досвіду учнів та їхнього уявлення про світ. Проектні технології спрямовані на стимулювання інтересу здобувачів освіти до нових знань, на їхній розвиток через вирішення проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності.

Проектна діяльність усіх учасників освітнього процесу є дієвим інструментом розвитку професійних і соціальних компетентностей, реалізації співпраці педагога і учня, використання різноманітних сучасних дидактичних методів: випереджувального навчання, міжпредметної інтеграції, пошуково-дослідницька та ін.

Метод проектів має на меті всебічне та систематичне дослідження проблеми й розробку конкретного кінцевого продукту; передбачає отримання практичного результату, а не тільки пошук певної інформації. Проект передусім є результатом колективних зусиль виконавців, тому на завершальному етапі діяльності передбачає рефлексію спільної роботи, аналіз її повноти, глибини, інформаційного забезпечення, творчого внеску кожного учасника.

Розвиваючий ефект проектної діяльності відчувається в активній допитливості, пізнавальному інтересі учасників проекту; формуванні свідомого і творчого вибору оптимальних засобів перетворювальної діяльності; вмінні мислити системно і комплексно, самостійно виявляти потреби в інформаційному забезпеченні діяльності, безупинно опановувати нові знання й застосовувати їх як засіб перетворювальної діяльності.

Результатом впровадження проектної технології в заклади професійної (професійно-технічної) освіти є інноваційно-розвивальне середовище, яке передбачає: мотивацію навчальної діяльності учасників проекту; проблемно-креативну спрямованість; формування нового досвіду та розвиток

необхідних психологічних якостей; орієнтацію на особистісний та колективний успіх [26].

Технології програмованого навчання – це технології самостійного індивідуального навчання за наперед розробленою навчальною програмою з допомогою спеціальних засобів (програмованого підручника, особливих навчальних програм, персонального комп'ютера тощо), що забезпечує кожному можливість здійснення навчання згідно з його індивідуальними здібностями (рівень, темп навчання тощо) [46, с. 43]. В основі – покрокова навчальна процедура: технологічний прийом, коли навчальний матеріал складається з окремих самостійних взаємопов'язаних, оптимальних за величиною порцій інформації та навчальних завдань.

Характерні риси цієї технології: розподіл навчального матеріалу на окремі невеликі частини (кроки); система приписів із послідовного виконання певних дій, спрямованих на засвоєння кожної частини; перевірка засвоєння кожної частини; отримання нової порції матеріалу і наступний крок навчання; фіксація результатів виконання контрольних завдань; реалізація внутрішнього (доступність учню) і зовнішнього (доступність педагогові) зворотного зв'язку [46, с. 57].

Технології модульного навчання, альтернативний напрям навчання, що базується на позиціях інноваційно-творчого (дійового, активного, гнучкого) погляду на педагогічний процес на протиположному до традиційному (інформаційно-авторському) навчанню [29, с. 83]. Основний структурний елемент освітнього процесу – модуль – самостійний, функціонально-орієнтований етап розвитку навчання (окрема тема чи розділ), що має власне програмно-цільове та методичне забезпечення і передбачає: цільовий план дій; банк інформації; методичний посібник із досягнення дидактичних цілей.

Технологія дистанційного навчання є наслідком процесу інформатизації суспільства та освіти, як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної форми освіти, орієнтованої на індивідуалізацію навчання.

Дистанційне навчання – сукупність інформаційних технологій, що забезпечують учнів матеріалом, що вивчається у повному обсязі, інтерактивна взаємодія учнів та викладачів у процесі навчання, а також надання учням можливості самостійної роботи для засвоєння навчального матеріалу [35, с. 118].

Головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей людини за допомогою відкритого й вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі, доступних у Інтернеті.

Інструменти спілкування та засоби організації дистанційного навчання: електронна пошта, форум, чат, відеоконференція, блог.

Проаналізовані інноваційні технології дають загальну картину можливостей організації повноцінної, якісної освіти учнів у сучасному інформаційно-освітньому середовищі.

Різноманітність інноваційних технологій робить процес навчання дійсно творчим, збуджує зацікавленість учнів, поліпшує розуміння і засвоєння матеріалу.

Використання інноваційного підходу до навчання учнів дозволяє підняти на якісно новий рівень педагогічний процес, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечує емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість учнів, готовність реалізувати особисті якості в індивідуальній чи колективній діяльності.

Ефективність навчання значною мірою залежить від технології навчання, яку обирає майстер виробничого навчання. і реалізації методів навчання. Майстер виробничого навчання повинен полегшувати навчальний процес, залучаючи до нього учнів з метою допомоги їм.

Розробка методики викладання навчального матеріалу з використанням інноваційних технологій залишається основним аспектом методичної роботи викладача та майстра виробничого навчання.

2.2. Сучасний урок виробничого навчання і роль майстра в його реалізації

Сучасна економіка вимагає від професійної освіти підготовки конкурентоспроможного фахівця, самостійного, ініціативного захищеного та мобільного на ринку праці.

Сучасний рівень науки і техніки потребує формування і виховання творчо мислячих кваліфікованих робітників. Сьогоднішньому учню недостатньо лише поглинання «готової» інформації. Необхідно навчити його самостійно шукати способи розв'язання проблем, пов'язаних з реальними ситуаціями у житті, з майбутньою діяльністю.

Науково-технічний прогрес, який не оминув і харчову галузь, широке запровадження сучасної кухонної техніки та новітніх технологій виробництва потребує від професійно-технічної освіти підготовки конкурентоспроможних кваліфікованих робітників; готовності випускника ЗПТО до постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення, формування власної кар'єри, відповідальності за результати своєї професійної діяльності. Саме професійна, докорінно оновлена освіта, здатна створити стабільний запас кваліфікації робітника, що дасть змогу оперативно реагувати на швидкісні зміни технологій виробництва [21].

Якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу ЗПТО.

Основними напрямками сучасної діяльності навчального закладу професійно-технічної освіти на нашу думку є:

1. вивчення та впровадження передового досвіду з професійної підготовки робітників кулінарного профілю;

2. вдосконалення організації виробничого навчання учнів з метою освоєння ними новітніх технологій, механізмів тощо;

3. організація роботи з підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчального закладу по вивченню та відпрацюванню, набуттю умінь та навичок роботи з новими механізмами, технологіями тощо;

4. внесення пропозицій стосовно поліпшення підготовки та підвищення кваліфікації робітників, майстрів виробничого навчання та викладачів спец предметів закладу професійно-технічної освіти.

Нами визначено два фактори щодо реалізації програми впровадження оновленої системи навчання:

- першим фактором визнаний підхід до системи професійного навчання не як до форми виробничого навчання, а як до сучасної перспективної педагогічної технології, пов'язаної з професійним навчанням;

- другий фактор стосується гуманізації навчального процесу в системі професійної освіти, який проявляється в тому, що система навчання дозволяє враховувати особливості кожної людини з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Період виробничого навчання найважливіший в навчальному процесі закладів професійно-технічної освіти, тому що саме в майстернях формуються навчальні вміння, вивчаються можливості кожного учня, закладається база для правильного і раціонального виконання окремих трудових прийомів. Ось чому виникає необхідність будувати процес оволодіння професійними прийомами навчання таким чином, щоб учні не лише систематично отримували знання, вміння й навички, а й самі ставали повноцінними співавторами освітнього процесу, відчували потребу в особистісному розвитку.

На уроках виробничого навчання деталізуються отримані під час теоретичного навчання знання про роботу і експлуатацію обладнання, механізмів, властивості матеріалів, продуктів тощо. При цьому найкращий результат досягається тоді, коли зміст відображає зв'язок із загальноосвітніми та спеціальними дисциплінами. Це забезпечує

цілеспрямоване вивчення навчальних дисциплін, що являють собою фундамент успішного оволодіння професією.

Найважливіша риса сучасного виробничого навчання – його спрямованість на те, щоб навчити учнів не лише пристосуватись, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін.

Сучасний робітник – повинен вміти застосовувати на практиці нові сучасні матеріали, знати їх властивості та технічні характеристики, володіти новими інструментами та обладнанням, мати практичний довід виконання робіт за інноваційними виробничими технологіями.

На регіональному ринку праці соціальні партнери-роботодавці надають перевагу тим випускникам, які володіють інноваційними виробничими технологіями, мають глибокі знання щодо планування, організації та здійснення комплексу робіт, а також мають досвід практичного використання цих знань. Випускник з таким рівнем професійної компетентності буде конкурентоспроможним та мобільним на ринку праці, займатиме активну соціальну позицію.

Оскільки конкуренція на сучасному ринку праці вимагає від робітника не лише глибоких теоретичних знань, практичних вмінь та навичок, а й швидкої модернізації, креативності, постійного оновлення власного досвіду у виробничій сфері. Саме тому майстрам виробничого навчання необхідно постійно опановувати нові технології, розвивати власне мислення, удосконалювати вміння та навички, щоб заохочувати до активної виробничої діяльності учнів - не як виконавців поставлених завдань, а як творчих особистостей, здатних до активного пошуку й втілення інноваційних технологій виробництва.

Сучасний урок передбачає підготовку не теоретиків, а гуманних, освічених людей; навчання не словом, а справою; проведення уроку не для учнів, а разом з ними; спрямування діяльності не на групу в цілому, а на особистість кожного учня; забезпечення повного засвоєння навчального матеріалу на уроці. Педагогічна інноватика полягає у постійному пошуку і

впровадженні нових максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високо адаптованої до змінних умов, активної діяльної, творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, бо вона ще в юному віці з допомогою педагога пізнала, створила себе, навчилася володіти собою. Орієнтація на нове, пошук і впровадження нового не є самоціллю педагогічної інноватики. Передусім вона спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу і його результатів вимогам суспільства [40].

Сучасний зміст освіти та закономірності процесу навчання визначають ряд неодмінних вимог до сучасного уроку:

- урок повинен бути логічною одиницею теми, розділу, курсу, відрізнятися цілісністю, внутрішнім взаємозв'язком частин, єдиною логікою розгортання діяльності педагога і учнів;

- урок повинен передбачати не тільки виклад нової навчальної інформації, а й завдання для її практичного застосування, причому частина знань повинна бути отримана учнями у процесі самостійного пошуку шляхом рішення пошукових задач;

- наявність науковості змісту, неодмінною умовою проявлення якої є ознайомлення учнів із доступними для них методами науки може і повинен бути варіативним за своєю структурою; використання навчального матеріалу та завдань для самостійної роботи учнів різного рівня складності;

- на уроці повинен здійснюватися розвиток навчальних компетентностей учнів за допомогою відтворення ними академічних знань, вправ у вміннях і навичках, шляхом виконання завдань на застосування академічних компетентностей у нестандартних ситуаціях;

- на уроці повинно проводитися систематичне, планомірне та системне оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів, виявлення рівня їх навченості [60, с. 137].

Майстер виробничого навчання займає важливу роль у забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників, їх

професійних компетентностей, які поєднують професійні уміння робітника високої кваліфікації в певній галузі та технологічні знання з відповідного виробництва. Використання інноваційних технологій навчання майстрами виробничого навчання передбачає не просто отримання знань, а сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника.

Урок виробничого навчання – це співпраця учнів з майстром виробничого навчання, коли зусилля майстра на уроці підкріплюються самостійними зусиллями учнів у засвоєнні змісту навчання.

Роль майстра виробничого навчання на уроці є особливою – на уроках він показує учням виробничі прийоми, які формують в них точні й конкретні способи виконання трудових дій, учні відпрацьовують трудові прийоми, характерні їх поєднання, оволодівають сучасними способами виконання робіт, засвоюючи професійні знання та вміння під час виконання виробничих завдань.

Під впливом майстра виробничого навчання в учнів виробляється професійна самостійність, розвиток творчого мислення.

Практика доводить, що сучасний майстер виробничого навчання повинен мати комунікативні навички, здатність до самооцінки, аналітичне мислення, уміння гнучко адаптуватися, брати на себе відповідальність, виявляти ініціативу, вміти приймати адекватні рішення.

Підготовка майстра виробничого навчання до уроку повинна починатися з визначення місця даного уроку в системі уроків по вивченню теми програми, а також вмінь і навичок, об'єму і змісту навчального матеріалу. Готуючись до навчальних занять майстер виробничого навчання уточнює тему і мету уроку і у відповідності з цим визначає тип і його структуру. Заплановані для виконання на заняттях навчально-виробничі роботи розподіляються між учнями групи з врахуванням раніше вивченого. Доцільно доручати їм такі роботи, які включають ще не освоєні прийоми і операції.

Майстер виробничого навчання готує навчально-матеріальну базу, перевіряє придатність кожного робочого місця для вивчення навчального матеріалу і виконання намічених робіт, забезпечує їх матеріалами, інструментом і технічною документацією. Потім готує своє робоче місце і підбирає, а при необхідності виготовлює наочні посібники, які будуть використані на уроці.

Важливими якостями майстра виробничого навчання є вміння бачити перспективу, відчувати нове, опиратись на кращий педагогічний і практичний досвід навчання і виховання, постійно підвищувати свою кваліфікацію, професійну майстерність. Ніякі форми, інструкції і положення не зможуть так дієво вплинути на учнів, як особистий приклад майстра виробничого навчання.

Кожному уроку потрібна відмінна підготовка, сучасні методи, висока якість. А кожному учню потрібні глибокі і міцні знання та вміння – це вимоги сьогодення часу.

Якість навчально-виховної роботи в закладах професійно-технічної освіти складається із багатьох факторів і охоплює глибоке коло проблем, що стоять перед педагогічним колективом. Але головною з них є постійне вдосконалення уроку.

Успіх уроку залежить від того, наскільки учні засвоїли тему, і в визначальній мірі визначається ступенем творчого відношення майстра виробничого навчання чи викладача до своєї повсякденної праці.

Їх знання, вміння, особисті якості, вся система педагогічної діяльності і взаємовідносин з вихованцями стає тією умовою, при якій дотримуються інтерес, зацікавленість, прагнення учнів до розширення своїх пізнань. І робиться це, в першу чергу, на уроці. На поганих уроках, не тільки не виховуються інтерес до знань, а навпаки, згасає бажання вчитися.

Висока організація виробничого навчання передбачає наявність якісно продуманого плану уроку, чітку уяву про його цілі; розуміння учнями, які роботи вони будуть виконувати і для чого їм потрібна ця робота; наявність

справного обладнання, необхідних приладів і матеріалів, зразковий порядок на кожному робочому місці, раціональне і повне завантаження всіх учнів відповідними завданнями, постійний контроль майстра за роботою кожного учня, дотримання всіх умов безпечної роботи, зв'язок з предметами виробничого навчання, постійне вдосконалення прийомів і методів виробничого навчання, які забезпечують найбільшу активізацію розумової і пізнавальної діяльності учнів.

Майстер під час проведення сучасного уроку виробничого навчання повинен вирішувати наступні завдання:

- оптимізація уроків виробничого навчання в навчальних майстернях;
- застосування інноваційних методів навчання;
- впровадження інноваційних виробничих технологій у навчально-виробничий процес [18, с. 119].

Ефективність проведення уроку виробничого навчання значною мірою залежить від вибору і реалізації методів навчання. Багато чинників впливають на доцільність і ефективність різних методів навчання, тому при їх виборі потрібно звернути увагу на такі аспекти:

- вибирати кращі методи згідно з тими знаннями, уміннями і навичками, на які роблять установку;
- не забувати про мету і завдання конкретного уроку;
- вносити різноманітність у навчальний процес;
- використовувати такі методи, за допомогою яких можна якнайдовше утримувати увагу учнів;
- надавати змогу кожному учню проявити себе на уроці;
- не забувати про реальні можливості учнів (працездатність, фізичний стан, підготовленість та інші) [54].

Вибір доцільних методів навчання для професійно-практичної підготовки майбутніх робітників значною мірою залежить від методичної підготовки та педагогічного досвіду майстра виробничого навчання, володіння ним знаннями про сучасну систему методів і прийомів їх

застосування для підвищення ефективності навчально-виробничого процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, проблемних ситуацій, розвитку професійних і особистісних якостей учнів.

Вміле та активне використання інноваційних технологій, готовність майстра виробничого навчання до творчого пошуку спільно з учнями, майстерність створити атмосферу продуктивного й зацікавленого пізнання сприятимуть ефективному засвоєнню матеріалу останніми та збільшать інтерес до навчання.

Використання інноваційних технологій – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання. Формують внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоювання та передачі інформації. Сприяють формуванню комунікативних якостей учнів, активізують розумову діяльність.

Висновки до другого розділу

Сучасне життя розвивається швидкими темпами, тому система професійної освіти повинна розвиватися, змінюватися. В Україні формується нова система освіти, яка орієнтована на входження у світовий освітній простір, супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Це зумовлює появу освітніх інновацій, які покликані суттєво змінити освітній процес. Тому викладач, навіть найталановитіший, уже не може бути єдиним джерелом інформації. Традиційне навчання з його авторитаризмом, орієнтацією на середнього учня, перевагою репродуктивної діяльності над пошуковою не відповідає вимогам часу.

Настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися», «навчати жити». Сучасному учневі не так треба подати тему, як

навчити осмислювати її, а він вже потім шукатиме інформацію, яка допоможе реалізувати проблему. Отож, повернути учням інтерес до вивчення спеціальних предметів, зробити навчання цікавим, посилити бажання учитися спонукає до пошуків. Сприятливі вирішенню поставлених перед освітою завдань мають інноваційні технології навчання.

Оскільки центром усієї сучасної освітньої системи є індивідуальність учня, то її методична основа полягає в індивідуалізації і диференціації навчального процесу. Саме технологія особистісно-орієнтованого спрямована на гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, вироблення власного “Я”, неповторної індивідуальності.

Застосування технології рівневої диференціації дає змогу кожному учню працювати на будь-якому рівні навчальних досягнень і здобути відповідні результати.

Головною метою технології розвивального навчання є формування активного, самостійного творчого мислення учнів і на цій основі поступового переходу в самостійне навчання.

В основі технології проблемного навчання лежить створення викладачем самостійної пошукової діяльності учнів із розв'язання навчальних проблем, у ході якої формуються нові знання, уміння, навички та розвиваються здібності, активність, ерудиція, творче мислення.

Кейс технологія - навчання, що використовує опис реальних промислових, соціальних ситуацій. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації.

Інтерактивні технології навчання базуються на постійній активній взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це взаємонавчання, тісна взаємодія в міні-колективі (групи, ланці, команди), коли і учні, і майстер виробничого навчання є рівноправними суб'єктами навчання.

Технологія ситуативного моделювання – це створення ситуації, наближеної до умов реального виробництва.

Технологія ділової гри – складна системна інтерактивна технологія, у процесі застосування якої відбувається рольове ведення заняття, тобто розподіл певного набору ролей, які регламентують діяльність і поведінку суб'єктів навчання.

Інформаційні технології – важливий інструмент поліпшення якості освіти, оскільки дає змогу необмежено розширити доступ до інформації.

Технологія проектного навчання - це організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань.

Технології програмованого навчання – це технології самостійного індивідуального навчання за наперед розробленою навчальною програмою з допомогою спеціальних засобів.

Модульна технологія являє собою конкретне, науково обґрунтоване, спеціальним чином організоване навчання для досягнення конкретної цілі навчання, виховання та розвитку учня.

Технологія дистанційного навчання - сукупність інформаційних технологій, що забезпечують учнів матеріалом, що вивчається у повному обсязі, інтерактивна взаємодія учнів та викладачів у процесі навчання, а також надання учням можливості самостійної роботи для засвоєння навчального матеріалу.

Сучасна модель навчання пов'язана з технологізацією освіти, а сучасний урок базується на особистісно-орієнтованих цінностях, коли учень є центральною фігурою навчального процесу. При цьому майстер виробничого навчання виступає в ролі організатора самостійної, активної, пізнавальної діяльності учнів, компетентного консультанта і помічника.

Ефективність навчання значною мірою залежить від професіоналізму майстра виробничого навчання, від технології навчання, яку він обирає та майстерності застосування обраних технологій під час навчального процесу. Використання інноваційних технологій майстрами виробничого навчання

передбачає не просто отримання знань, а сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника.

РОЗДІЛ 3

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Застосування технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів

Сучасний рівень науки і техніки потребує формування і виховання творчо мислячих кваліфікованих робітників. Сьогоднішньому учню недостатньо лише поглинання «готової» інформації. Необхідно навчити його самостійно шукати способи розв'язання проблем, пов'язаних з реальними ситуаціями у житті, з майбутньою діяльністю.

Найголовнішим аспектом підготовки компетентного робітника є формування в учнів умінь вирішувати нестандартні ситуації, адекватно реагувати в проблемних ситуаціях, вміти сконцентруватись, аналізувати, продумувати, передбачати наслідки.

Сучасна система професійно-технічної освіти повинна не тільки розвивати інтелект учнів, їхню професійну майстерність, а й орієнтувати процес навчання на розвиток самостійності, творчості, інноваційного стилю мислення та діяльності, без чого не можлива професійна діяльність справжнього кухаря. Вирішенню цієї проблеми сприяє вдале використання нестандартних форм навчання. Головна складова педагогічного успіху майстра виробничого навчання – це запровадження інноваційних технологій, не порушуючи при цьому цілісність навчального процесу. Вміле використання інноваційних технологій сприяє розвитку у майбутніх кваліфікованих робітників базових компетентностей. На відміну від традиційного навчання, інноваційне спрямоване не на навчальний предмет і

надання учневі певних знань, а насамперед на його інтелектуальний розвиток [44].

Важливою інноваційною технологією, яку ми обрали і використовували в нашому дослідженні, ми вважаємо є технологія проблемного навчання.

Проблемні методи на уроках виробничого навчання.

Застосування проблемних методів навчання в процесі оволодіння професійними вміннями і навичками сприяє розвитку таких якостей сучасного працівника, як професійна компетентність, вміння самостійно визначати проблеми, критично їх оцінювати та приймати рішення з розв'язанням.

Проблемне навчання реалізується за допомогою словесних, наочних і практичних методів, причому їх співвідношення залежить від ступеня самостійності учнів. Особливістю застосування проблемних методів на уроках виробничого навчання є обов'язковий зв'язок з конкретною діяльністю учнів.

Зміст проблемного навчання складається у створенні особливих ситуацій у навчальному процесі, коли учень не може залишатись байдужим, не може орієнтуватися і на шлях рішення, зазначений тільки майстром виробничого навчання. При цьому є можливість вибрати свій, особливий шлях з ряду інших. У таких ситуаціях відбувається складна і найцінніша для розвитку особистості розумова робота: подив, здогад, зіставлення рішення й обраних шляхів, аналіз результатів і т.д. Багато чого з цього учень буває позбавлений при здійсненні покрокових запрограмованих дій: можливість вибору рішення, залучення доказів, перевірка правильності і цінності. Особливість проблемного питання – це відсутність можливості дати на нього пряму однозначну відповідь.

Сутність проблемного навчання полягає у загостренні діалектичного протиріччя між тим, що знає та вміє учень і неможливістю прямого застосування цих знань чи вмінь у нестандартних або критичних ситуаціях.

М.І. Махмутов виділяє основні функції проблемного навчання:

- виховання навичок творчого засвоєння знань (застосування окремих логічних прийомів і способів творчої діяльності);
- виховання навичок творчого застосування знань (застосування засвоєних знань у новій ситуації) й уміння вирішувати навчальні проблеми;
- формування і накопичення досвіду творчої діяльності (оволодіння методами наукового дослідження і творчого відображення дійсності);
- формування мотивів навчання, соціальних, етичних і пізнавальних потреб [28].

На нашу думку, основною метою і функцією проблемного навчання під час проведення уроків виробничого навчання є розвиток практичних навиків використання знань і підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу. Таким чином, знання, уміння і навички, отримані в процесі вирішення проблемних ситуацій, ефективніше фіксуються в пам'яті учня.

Проблемне навчання базується на створенні мотивації особливого виду – проблемної мотивації, тому потребує відбору адекватного змісту навчального матеріалу, який повинен бути представлений (сконструйований) як ланцюг проблемних ситуацій.

Проблемна ситуація – це усвідомлене суб'єктом утруднення, шляхи подолання якого потребують пошуку нових способів дій, це ситуація, при якій виникає протиріччя між наявними знаннями, уміннями учнів і неможливістю з їх допомогою пояснити нові факти, явища і обрати правильний спосіб практичної діяльності [56, с. 32].

Проблемна ситуація відрізняється від звичайної (традиційної навчальної) тим, що традиційна має відоме учням рішення (або варіанти рішень). При розгляді проблемної ситуації необхідно висунути ряд гіпотез її вирішення і шляхом аналізу кожної обрати оптимальний варіант стосовно конкретної ситуації.

Проблемні ситуації можуть бути різними:

- за характером невідомого,

- за цікавістю змісту,
- за рівнем проблемності.

Для успішної реалізації технології проблемного навчання необхідні наступні складові [12]:

- наявність оптимальної системи проблемних ситуацій та засобів їх створення;
- відбір та використання найбільш актуальних, суттєвих професійних задач (проблем);
- урахування особливостей проблемних ситуацій у різні періоди навчання або у різних видах учнівської діяльності.

В процесі професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців з кулінарії проблемні ситуації, на нашу думку, доцільно розробляти у наступних випадках:

- при розробці технологічних процесів, з приготування страв, з урахуванням умов, що змінилися (при використанні нового інструменту, оснащення, нових матеріалів; раціональних режимів обробки й організації праці; при порушеннях технологічного режиму);
- при пошуку та аналізі причин несправностей обладнання, приладів, механізмів та можливостей їх усунення;
- під час вибору раціональних режимів технологічних процесів у конкретних умовах при різноманітті факторів з метою збереження корисних властивостей продуктів;
- при виборі продуктів для виготовлення страв з метою попередження нетипових порушень технологічного процесу;
- при підборі інгредієнтів під час приготування страв для покращення смакових якостей продукції.

Шляхи створення проблемної ситуації різноманітні і залежать від багатьох факторів. Найчастіше застосовуються проблемні питання, ситуації, задачі, експерименти. Вони містять приховане протиріччя і дають поштовх до роздуму, можливість учням дати нетипову, неоднозначну відповідь,

оскільки в їх попередньому досвіді немає готової схеми рішення даної проблеми.

Проблемне питання повинне містити пізнавальні утруднення і викликати інтерес учнів. Правильно поставлене запитання повинне сприяти появі в учнів нових додаткових запитань, при цьому мислення учнів являє собою процес суб'єктивного відкриття невідомого: від досягнутого рівня знань до наступного, який приводить до логічного розв'язання ними проблемної ситуації.

Необхідно враховувати, що проблемні питання і практичні завдання повинні викликати утруднення в учнів, але бути доступними і посильними, тому що непосильні завдання не можуть викликати інтересу до їх розв'язання.

Для правильного формулювання проблемних питань ми використовували наступні ключові слова: «Що відбудеться у випадку...?», «Чи можна замінити...?», «Які умови необхідні для здійснення...?», «Як необхідно змінити послідовність операцій, щоб...?», «Чому потрібно зробити саме так, а не інакше...?».

В процесі реалізації технології проблемного навчання найчастіше використовую наступні проблемно-розвиваючі методи.

1. Частково-пошуковий.
2. Дослідницький.
3. Евристичний.

Частково-пошукові методи поступово долучають учнів до самостійного вирішення проблем в процесі проведення уроків виробничого навчання.

При розробці проблемних запитань або ситуації, варто пам'ятати, що відповіді та рішення на них повинні опиратися на вже сформовану базу знань учнів. Такі завдання викликають в учнів інтелектуальне утруднення і сприяють цілеспрямованій розумовій діяльності. У процесі вирішення

учнями проблеми, майстер придумує всілякі «підказки» та навідні питання, підсумовує головне, стимулює розумову творчість учнів.

Методи навчального дослідження забезпечують творчість, продуктивну діяльність та формування найбільш ефективних та міцних знань. Вони передбачають самостійне формування та рішення учнями проблеми в процесі виконання творчих випереджуючих завдань, навчальної дослідницької діяльності, підготовки повідомлень, цікавинок. При цьому контроль з боку майстра виробничого навчання – мінімальний.

Евристичні методи впливають на стимулювання в учнів абстрактного мислення, фантазії, генерації ідей, творчої рефлексії тощо. При цьому звертається увага на розвиток в учнів спроможності аналізувати, прогнозувати та оцінювати явища, приймати оригінальні рішення, критично мислити.

Виділяють три рівні проблемності, які характеризують рівень самостійності учнів при виконанні завдання [17]:

Перший рівень проблемності: майстер сам створює проблемну ситуацію і показує шляхи та способи її вирішення. Характер навчальної діяльності учнів – репродуктивний. Метод інструктування – монологічний виклад (розповідь, пояснення, роз'яснення ходу демонстраційного експерименту та ін.). Проблемний виклад першого рівня застосовують при мотивації навчальної діяльності, поясненні нового матеріалу на вступному інструктажі, при слабкій підготовці учнів на всіх етапах навчання.

Другий рівень відрізняється від першого збільшенням частки самостійної роботи учнів при вирішенні проблеми, яку ставить майстер: її розв'язання здійснюється в процесі спільної роботи майстра і учнів. Метод інструктування – діалогічний виклад (сполучення розповіді, пояснення на етапі викладення проблемного навчального матеріалу з елементами евристичної бесіди в процесі обговорення). Застосування проблемного навчання на цьому рівні в процесі інструктування на уроках виробничого навчання можна реалізувати у такий спосіб: після викладення нового

навчального матеріалу і проведення показу нових трудових дій, під час обговорення порядку виконання робіт майстер замість готових правил і вказівок обговорює у формі бесіди з учнями раціональні режими технологічних процесів, можливість використання різних інструментів, оснащення тощо.

На третьому рівні майстер тільки створює проблему, а учні розв'язують її в процесі самостійної пізнавальної діяльності під його керівництвом. На уроках виробничого навчання цей рівень проблемності може бути реалізований у вигляді «неповного» вступного інструктажу чи завдань при роботі з інструкційно-технологічною документацією. «Неповне» вступне інструктування можна представити в наступному вигляді: майстер, пояснюючи виконання завдання, пропонує учням самім визначити, яку операцію він навмисно пропустив, в якій послідовності, якими прийомами, способами, інструментами вона виконується. Завдання для роботи з інструкційно-технологічною документацією можуть бути такими: вказати особливості нових трудових прийомів; доповнити інструкційними вказівками картки, де зазначена тільки послідовність робіт; вказати методи самоконтролю на різних етапах.

Головні способи та прийоми створення проблемних ситуацій:

- повідомлення майстром виробничого навчання інформації, яка вже містить у собі певне протиріччя;
- сприймання та осмислення різних тлумачень того самого явища;
- використання сукупності способів і прийомів, під час яких виникає проблемна ситуація [55].

На занятті учень, отримавши пізнавальні завдання, за посередництва майстра виробничого навчання вникає у проблемну ситуацію і за допомогою педагога намагається знайти шляхи та методи розв'язання конкретної проблеми. Майстер виробничого навчання мов досвідчений диригент, має керувати самостійною роботою учнів, активізувати їхні творчі думки, підводити до самостійного розв'язання поставлених проблем.

Аналіз та усвідомлення проблеми і відповідне її правильне формулювання сприяють розумінню ускладнень, які необхідно подолати, а також визначенню змісту подальшої роботи над її розв'язанням. Це викликає пізнавальний інтерес до навчальної діяльності, а інтерес, як відомо, сприяє формуванню мотивації навчання.

Наступний етап проблемного заняття – розмірковування учнів над навчальним матеріалом, висунення, вибір та доведення гіпотез, пошук ефективних шляхів розв'язання проблем і пошук відповідей на ґрунті доступних наукових та інших джерел, знань і досвіду. На цьому етапі відбувається висунення пробних відповідей чи гіпотез. Обмірковування учнів спрямовані на узгодження передбачених відповідей із сучасними знаннями та досвідом.

Далі відбувається встановлення та формування остаточних розв'язань гіпотез та їх верифікація, учні доводять обґрунтованість свого варіанту відповіді. Розв'язання проблеми та її верифікацію здійснюють дедуктивним або індуктивним методом. Унаслідок цієї роботи має місце або підтвердження або спростування гіпотези.

Характерним для розв'язання проблеми є *певна послідовність етапів*: проблемне питання – проблемна ситуація – проблема – гіпотеза – доведення гіпотези – аналіз – умовивід – висновок або узагальнюючий підсумок.

Необхідно враховувати, що проблемні питання і практичні завдання повинні викликати утруднення в учнів, але бути доступними і посильними, тому що непосильні завдання не можуть викликати інтересу до їх розв'язання.

Використання проблемно-виробничих завдань сприяє прогнозуванню виробничих ситуацій, відпрацювання вміння застосовувати теоретичні знання на практиці. При проведенні уроків виробничого навчання велика увага приділяється дотриманню технологічного процесу.

Основним завданням у виробничому навчанні кухарів є практичне відпрацювання трудових прийомів приготування страв, закріплення

теоретичних знань з розрахунку сировини, організація робочого місця, дотримання санітарії та гігієни, бережливе ставлення до продуктів харчування.

Використання проблемного методу на уроках виробничого навчання сприяє формуванню навичок самостійної навчальної діяльності, підвищує інтерес і мотивацію до навчання, розвиває творчі здібності, що в кінцевому результаті приводить до глибокого і міцного засвоєння вивченого матеріалу.

Застосування проблемного навчання можливе на всіх етапах уроків виробничого навчання будь-якого типу.

Проблемне навчання сприяє розвитку творчих сил особистості, розвиває дослідницький підхід, ініціативу в придбанні знань. Однак, цей шлях недостатньо ощадливий, він вимагає великої витрати часу в навчальному процесі. Проведення занять методами проблемного навчання потребує ретельної підготовки і високого рівня педагогічної майстерності педагога. Тому проблемний виклад матеріалу належить поєднувати як із пояснювально-ілюстративними методами, так і з іншими активними методами навчання. Не варто на кожному кроці створювати проблеми штучно, не весь програмний матеріал вимагає проблемного підходу. Учням багато чого необхідно прийняти аксіоматично, без додаткових обхідних пошуків.

Метод аналізу конкретних виробничих ситуацій.

Метод аналізу конкретних виробничих ситуацій можна реалізувати таким чином: перед учнями ставиться виробнича ситуація, в якій охарактеризовані її умови (можливо, і дії учасників у даній ситуації). Пропонується оцінити ситуацію (правильність дій учасників), зробити її аналіз і аргументований вибір практичних дій з її розв'язання. Цей метод можна ефективно застосовувати на вступному інструктажі при актуалізації опорних знань і умінь учнів, при закріпленні нового навчального матеріалу, в процесі заключного інструктажу під час обговорення результатів роботи на

уроці. При розробці змісту конкретних виробничих ситуацій слід враховувати, що вони можуть бути декількох типів:

- вибір рішення щодо застосування правильних практичних дій в конкретних умовах;
- вибір правильних дій у кризовій ситуації, яка створилася при поломці інструменту, пристосувань, при порушенні технологічного режиму, правил охорони праці тощо;
- застосування знань і умінь при вирішенні конфліктної ситуації (це найбільш характерно для професій сфери обслуговування).

Аналіз і вирішення конкретних виробничих ситуацій є одним із методів, який застосовує майстер виробничого навчання практично на кожному занятті, особливо на етапах узагальнення і систематизації та закріплення знань. Застосування такої технології навчання дає можливість сформулювати в учнів вміння використовувати набуті знання для вирішення виробничих, в тому числі нестандартних ситуацій.

В змісті завдань конкретних виробничих ситуацій одночасно утворюється проблемність прикладного характеру. Будь-яка ситуація і є свого роду проблема, яка завжди потребує шляхів її вирішення. Тому проблема носить практичний характер, а шлях її розв'язання – теоретичний. Тобто учень, оперуючи певними теоретичними знаннями, визначає варіанти вирішення проблеми. Вирішення цього завдання є комплексом для реалізації таких завдань заняття, як розвиток логічного мислення, активізація розумової діяльності учнів, формування у них потреби в навчанні, оскільки демонструється можливість застосування набутих знань, що, в свою чергу, сприяє розвитку інтересу до обраної професії.

До недоліків проблемного навчання слід віднести наступне:

- розв'язання проблеми потребує значно більше часу;
- розробка технології проблемного навчання вимагає від майстра виробничого навчання найвищого рівня педагогічної майстерності і додаткового часу на підготовку методичних матеріалів.

Але, попри все, технологія проблемного навчання формує критичне, творче, діалектичне мислення, дослідницьку активність і самостійність учнів у розв'язанні нових теоретичних та практичних завдань, які є настільки важливими в становленні справжнього високопрофесійного фахівця кулінарної справи.

3.2. Організація та проведення педагогічного експерименту

Головним методом перевірки та узагальнення одержаних знань в науці є експеримент, що пов'язаний з пошуком причинно-наслідкових відносин досліджуваних явищ дійсності. Цей метод є продовженням та більш ґрунтовним обстеженням методу спостереження. Але спостереження – це пасивний метод збирання інформації, а експеримент – це активний вплив на об'єкт дослідження кількох контрольованих чинників. Цінність інформації, отриманої у результаті проведення експерименту, полягає в тому, що вона не просто описує об'єкт, але й дозволяє пояснити існування й розвиток певних зв'язків, відносин, процесів.

Одним із основних методів наукового пізнання у педагогіці є педагогічний експеримент; його суть полягає в спеціальній педагогічній діяльності з метою об'єктивної і доказової перевірки достовірності педагогічних гіпотез [11].

Педагогічний експеримент – це загальнонауковий метод пізнання, який дає можливість одержати нові знання про причинно-наслідкові відношення між педагогічними факторами, умовами, процесами за рахунок планомірного маніпулювання однією або кількома факторами і реєстрації відповідних змін у поведінці об'єкта чи системи, які вивчаються [9, с. 243]. Це комплексний дослідницький метод, суть якого полягає в дослідженні педагогічного явища у спеціально створених умовах, організованих ситуаціях [11].

Педагогічний експеримент – це своєрідний навчальний процес, організований так, щоб можна було спостерігати педагогічні явища в контрольованих умовах. Основними ознаками педагогічного експерименту, які одночасно становлять і його сутність, є:

- внесення в навчальний процес певних змін у відповідності з планом і передбачуваним результатом дослідження;
- створення умов, у яких можна найбільш яскраво бачити зв'язки між різними сторонами навчального процесу;
- облік та порівняння результатів навчального процесу і формулювання остаточних висновків [49].

Розроблені в ході нашого дослідження рекомендації по застосуванню технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів вимагали організації експериментально-дослідної перевірки, що полягали в організації та проведенні педагогічного експерименту.

У дослідно-експериментальній роботі, яка проводилась на базі Чернігівського центру професійно-технічної освіти №16 нами було створено умови, спрямовані на ефективність проведення експерименту та об'єктивну оцінку впливу технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці на якість фахової підготовки майбутніх кухарів.

Всього в експерименті було охоплено 32 учні. Для експерименту ми обрали групу 21-02 ККД, яка була поділена на дві рівні підгрупи.

Перший етап нашого дослідження – теоретико-пошуковий (організаційно-прогностичний).

Завдання першого етапу зводилися до наступного:

1. Визначення проблеми та мети експерименту.
2. Вибір об'єкта, предмета експериментальної роботи, теоретичне обґрунтування його проведення.
3. Виявлення джерел інформації з навчальних дисциплін, якими користуються учні.

4. Визначення в учнів наявного на початку експерименту вихідного рівня знань, умінь, навичок та здатності використовувати набуті знання на практиці.

На першому етапі нашого дослідження ми провели констатуючий експеримент з метою перевірки рівня знань, умінь, навичок та здатності використовувати набуті знання на практиці учнів в галузі харчових технологій учнів та виборі контрольної та експериментальної підгруп. Підготовка до занять в експериментальній групі проводилась ретельно. Форма і структура занять в контрольній та експериментальній групі була повністю збережена, але технологія проведення змінена відповідно до поставленого перед нами завдання.

Контроль засвоєння нового матеріалу проводився у вигляді комплексної оцінки за урок: за рівень засвоєння теоретичних знань і практично виконану роботу.

У процесі проведення констатуючого експерименту нами був визначений рівень знань, умінь, навичок та здатність використовувати набуті знання на практиці учнів в галузі харчових технологій.

Результати перевірки якості навчальних досягнень учнів в галузі харчових технологій у підгрупі 21-02 ККД(1) занесені до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Результати фахової підготовки учнів підгрупи 21-02 ККД(1)

Прізвище, ім'я, по-батькові учня	Бали на початку дослідження	Рівень на початку дослідження	Бали в кінці дослідження	Рівень в кінці дослідження
А. О. П.	4	Середній	5	Середній
Б. С. П.	5	Середній	6	Середній
Б. А. В.	5	Середній	6	Середній
В. А.А.	7	Достатній	8	Достатній
Г. К. О.	4	Середній	5	Середній
Д. П. К.	3	Низький	4	Середній

Продовження табл. 3.1

Прізвище, ім'я, по-батькові учня	Бали на початку дослідження	Рівень на початку дослідження	Бали в кінці дослідження	Рівень в кінці дослідження
Ж. О. А.	10	Високий	11	Високий
З. Ю. О.	5	Середній	6	Середній
К. С. С.	8	Достатній	9	Достатній
Л. І. С.	10	Високий	9	Достатній
Л. С. В.	3	Низький	3	Низький
М. О. О.	5	Середній	6	Середній
М. Є. Г.	9	Достатній	10	Високий
П. А. Г.	6	Середній	6	Середній
С. А. С.	5	Середній	6	Середній
Ш. К. О.	7	Достатній	8	Достатній

Результати перевірки якості навчальних досягнень учнів в галузі харчових технологій у підгрупі 21-02 ККД(2) занесені до таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати фахової підготовки учнів підгрупи 21-02 ККД(2)

Прізвище, ім'я, по – батькові учня	Бали на початку дослідження	Рівень на початку дослідження	Бали в кінці дослідження	Рівень в кінці дослідження
А. О. Є.	6	Середній	8	Достатній
В. В. М.	4	Середній	5	Середній
Д. Д. О.	3	Низький	3	Низький
І. А. В.	7	Достатній	9	Достатній
К. А. С.	10	Високий	11	Високий
М. І. О.	5	Середній	6	Середній
Р. К. В.	4	Середній	5	Середній
Р. С. І.	6	Середній	10	Високий

С. А. Л.	3	Низький	5	Середній
С. В. В.	5	Середній	7	Достатній
Т. І. М.	8	Достатній	9	Достатній
У. Д. Ю.	5	Середній	6	Середній
Х. В. О.	10	Високий	11	Високий
Ч. Л. О.	3	Низький	4	Середній
Ш. М. П.	4	Середній	5	Середній
Я. Л. О.	5	Середній	7	Достатній

Констатуєчий експеримент показав, що учнів високого та достатнього рівнів в підгрупі 21-02 ККД(1) більше ніж в підгрупі 21-02 ККД(2). Тому для подальшого проведення дослідження групу 21-02 ККД(1) ми обрали як контрольну, а групу 21-02 ККД(2) – як експериментальну.

Результати констатуєчого експерименту графічно зображено на рис.3.1.

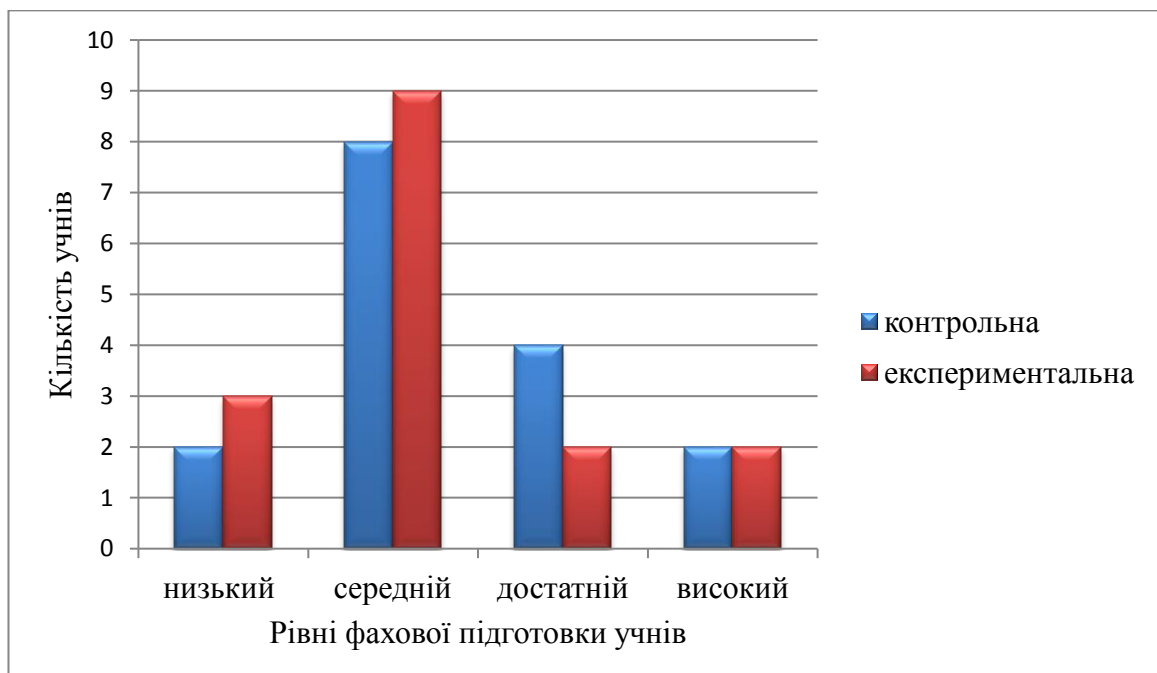

Рис. 3.1. Рівень фахової підготовки учнів на початку експерименту.

Тож, на початку дослідження за результатами перевірки якості навчальних досягнень учнів в галузі харчових технологій кількість учнів низького та середнього рівнів в експериментальній підгрупі перевищують на 12,5% ніж в контрольній підгрупі, отже кількість учнів достатнього та високого рівнів перевищують в контрольній підгрупі на 12,5% ніж в експериментальній.

Другий етап нашого дослідження – організаційно-практичний.

На цьому етапі проводився формувальний експеримент, для якого характерне використання в групах з однаковими початковими умовами різних варіантів організації навчального процесу:

Суть нашого педагогічного експерименту полягала в тому, щоб перевірити вплив застосування технології проблемного навчання під час професійно-практичної підготовки (на уроках виробничого навчання) на якість фахової підготовки майбутніх кухарів. Для цього в експериментальній групі протягом першого семестру навчання на уроках виробничого навчання нами застосовувались проблемні ситуації різних видів та аналіз конкретних виробничих ситуацій, які були описані в підрозділі 3.1 (додаток А). В контрольній підгрупі технологія проведення занять виробничого навчання не змінювалась.

Результати формувального експерименту показали, що більш високий рівень знань, умінь, навичок та здатність використовувати набуті знання на практиці в галузі харчових технологій показали учні в експериментальній підгрупі ніж в контрольній, про що свідчать отримані дані (табл. 3.1 та табл. 3.2).

Як бачимо, учнів в експериментальній групі з низьким рівнем та середнім стало менше, ніж на початку дослідження на 25%, учнів достатнього та високого рівнів збільшилося на стільки ж відсотків. Навіть, учні, які мали середній рівень досягли високого.

Результати формувального експерименту графічно зображено на рис.3.2.

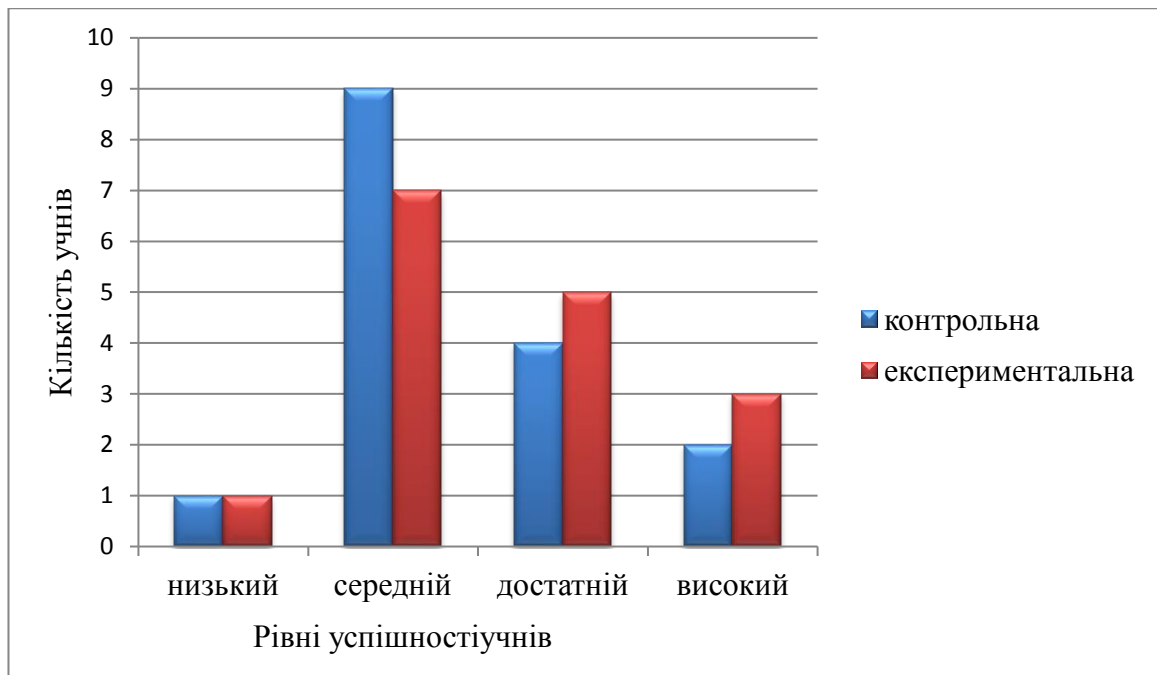

Рис. 3.2. Рівень фахової підготовки учнів у кінці експерименту.

Отже, ми бачимо, що в експериментальній підгрупі учнів низького та середнього рівнів стало менше, а учнів достатнього та високого рівнів збільшилося на 12,5% ніж у контрольній підгрупі та на 25% ніж на початку експерименту. Тому можна стверджувати, що застосування технології проблемного навчання під час професійно-практичної підготовки (на уроках виробничого навчання) позитивно впливає на якість фахової підготовки майбутніх кухарів, підвищує інтерес до навчання.

Високий рівень сформованості умінь і навичок відображає уміння учня знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем та кілька альтернативних варіантів їх рішень, вирішувати складні завдання практичного характеру та нестандартних ситуацій, здійснювати наукові дослідження в галузі харчових технологій.

Висновки до третього розділу

Технологія проблемного навчання спрямована на активне одержання знань, формування розумових здібностей та прийомів дослідницької діяльності, залучення до наукового пошуку, розвиток творчості.

Проблемне навчання трактується нами не як безупинний ланцюг самостійних відкриттів учнями нових законів, правил, а як оптимальне сполучення їх репродуктивної і творчої діяльності по засвоєнню системи наукових понять і прийомів, способів логічного мислення.

Технологія проблемного навчання сприяє не тільки набуттю учнями необхідної системи знань, умінь та навичок, але й спонукає розвитку таких важливих якостей сучасного висококваліфікованого працівника, як: професійна компетентність, уміння самостійно визначати проблеми, критично їх оцінювати та приймати рішення з розв'язанням.

Розроблені в ході нашого дослідження рекомендації по застосуванню технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів пройшли перевірку на базі Чернігівського центру професійно-технічної освіти №16.

Експериментальна перевірка показала, що в експериментальній підгрупі якість фахової підготовки майбутніх кухарів, під час уроків виробничого навчання, покращилась завдяки застосуванню в ході проведення занять проблемних та виробничих ситуацій, кількість учнів достатнього та високого рівнів збільшилась на 25%.

Провівши ретельний аналіз по застосуванню технології проблемного навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх кухарів ми можемо сказати, що ця технологія має не тільки навчальні переваги, а також великий виховний потенціал з позиції формування особистісних якостей:

- розвиток креативності;
- формуванні здатності до конкурентноспоможності;

- формуванні готовності взяти на себе відповідальності за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи;
- формуванні впевненості в собі;
- формуванні соціально активної і життєво компетентної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконаленню і самореалізації та ін.

Тому ми виступаємо за оптимальне і розумне використання інноваційних технологій, а саме технології проблемного навчання, у системі професійного навчання.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретичного та експериментального дослідження з проблеми запровадження інноваційних технологій у навчальний процес кулінарів в закладах професійно-технічної освіти дають підстави для наступних висновків:

1. Технологія – створює оптимальні умови для розвитку та самореалізації учня шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається.

Педагогічна технологія охоплює всі аспекти, елементи педагогічної системи – від постановки цілей до проектування всього дидактичного процесу і перевірки його ефективності.

Педагогічна технологія має на меті підвищення ефективності процесу навчання за рахунок: проектування цілей; планування процесу навчання, програмування діяльності викладача й учня, забезпечення максимальної організованості і, як наслідок, – досягнення необхідного результату.

Педагогічна технологія включає наступні компоненти: концептуальний, змістово-процесуальний та професійний компонент. До основних критеріїв, за якими будуються педагогічні технології відносять: концептуальність, системність, керованість, ефективність та відтворюваність

Технологія навчання відображає конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмету, курсу, теми. Її мета – максимально оптимізувати організацію навчального процесу.

Сутність сучасного розуміння технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних способів досягнення поставлених навчальних цілей.

2. Інноваційна педагогічна технологія - це особлива організація діяльності та мислення, яка спрямована на організацію нововведень в

освітній простір, процес засвоєння, впровадження і поширення нового в освіті.

Інноваційні технології - це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів з використанням новизни.

3. Використання інноваційних технологій – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання.

Технологія особистісно-орієнтованого навчання має за мету надати учню можливість проявляти самостійність, мислення, незалежність, здатність до власного вибору; технологія диференційованого навчання – формує в учнів уміння вчитися, потребу в самоосвіті, бажання генерувати ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних та проблемних ситуацій; технологія розвивального та проблемного навчання – формує в учня здібності до самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення, самостійного навчання; технології інтерактивного навчання дають учням можливість обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а викладачу бути організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку; проектна технологія націлена стимулювати інтерес учнів до нових знань, до розвитку себе за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності; технологія модульного навчання – формує самоосвітню компетентність учнів; інформаційні технології сприяють підвищенню інтенсивності й ефективності процесу навчання, створюють умови для самоосвіти та дистанційної освіти, розв'язують проблему доступу до нових джерел різноманітної за змістом і формою представлення інформації та ін..

4. Сьогодні урок в закладах професійно-технічної освіти залишається основною формою організації навчальної діяльності, тому що відображає цілісний процес навчання.

Сучасний урок відрізняється від традиційного цілями, змістом, методами та засобами реалізації, рівнем активізації діяльності учнів, структурою, темпами, застосуванням в процесі навчання інноваційних технологій.

Головне, що має відрізнити сучасний урок виробничого навчання - це його високий кінцевий результат, тобто засвоєння безпосередньо на уроці основного змісту, формування професійних умінь і навичок, успішне вирішення завдань виховання і загального розвитку учнів. Застосування інноваційних технологій у процес професійної підготовки майбутнього кваліфікованого робітника допомагає їм опанувати навчальний матеріал в індивідуальному темпі, самостійно, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає у них позитивні емоції і формує позитивну мотивацію навчання.

Майстер виробничого навчання займає важливу роль у забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників, їх професійних компетентностей. Застосування майстрами виробничого навчання інноваційних технологій сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника.

5. У процесі підготовки майбутніх фахівців кулінарії й формування у них відповідального ставлення до професійної діяльності ефективним є використання технології проблемного навчання.

Проблемне навчання – це створення ланцюга проблемних ситуацій і керування діяльністю учнів із самостійного вирішення навчальних проблем.

Основним поняттям проблемного навчання є «проблемна ситуація», що є інтелектуальною складністю людини, яка виникає у випадку, коли вона не знає, як пояснити певне явище, факт, не може досягти мети відомим їй способом, що спонукає людину шукати новий спосіб пояснення або спосіб дії. Проблемна ситуація обумовлює початок мислення в процесі постановки та вирішення проблем.

Ефективність застосування технології проблемного навчання значною мірою залежить від професіоналізму майстра виробничого навчання. Саме тому майстрам виробничого навчання необхідно постійно опановувати нові підходи, ретельно готуватися до занять, розвивати власне мислення, удосконалювати вміння та навички, щоб заохочувати до активної виробничої діяльності учнів.

б. Для перевірки ефективності застосування технології проблемного навчання нами був проведений педагогічний експеримент на базі Чернігівського центру професійно-технічної освіти №16. В експерименті було задіяні 32 учні. На початку нашого дослідження ми провели констатуючий експеримент під час якого встановили, що в одній підгрупі рівень фахової підготовки учнів нижче на 12,5% ніж у другій, тож цю підгрупу ми й обрали для експерименту. На протязі семестру під час проведення уроків виробничого навчання нами застосовувались проблемні ситуації різних видів та аналіз конкретних виробничих ситуацій. В кінці дослідження ми провели формувальний експеримент, який показав, що рівень фахової підготовки учнів в експериментальній підгрупі став вищим на 12,5% ніж у контрольній. Тож, можна стверджувати, що застосування технології проблемного навчання під час професійно-практичної підготовки (на уроках виробничого навчання) позитивно впливає на якість фахової підготовки майбутніх кухарів, підвищує інтерес до навчання.

Підсумовуючи, можна відмітити, що при впровадження інноваційних технологій в педагогічний процес освітньої системи закладів професійно-технічної освіти спостерігається зростання професійної майстерності та фахової компетентності майбутніх кулінарів, покращення якісних показників навчальних досягнень учнів.

Використання інноваційних технологій – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості учнів у навчанні. Вони дають змогу диференціювати та індивідуалізувати процес навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Developing a Bartlett Strategy for Innovative Learning. URL: <http://www.ucl.ac.uk> (дата звернення: 17.05.2021).
2. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. *Сучасні технології в освіті*. Вип. 2. 2015. С. 8-15.
3. Богданова І.М. Педагогічна інноватика: Навчальний посібник. Одеса, 2000. 148 с.
4. Бондар С.П. Педагогічна технологія: становлення, термінологія, сутність, структура. Переяслав-Хмельницький, 2002. 137 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, 2003. 1440 с.
6. Вербицкий А.А. Контекстное обучение в компетентностном подходе. *Высшее образование в России*. 2006. № 11. С.39-46.
7. Выготский Л.С. Мышление и речь. Москва, 1999. 352 с.
8. Галузьяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка : навч. посіб. Вінниця, 2007. 400 с.
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376с.
10. Гончаренко С.У. Методика як наука. *Неперервна проф. освіта : теорія і практика*. 2001. Вип. 1. С. 86–95.
11. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ, 2008. 278 с
12. Дендеренко О.О., Шарко В.Д. Проблемне навчання як освітня технологія. *Відкритий урок*. 2003. № 2. С. 13-14.
13. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2015. 351 с.
14. Драйден Г., Вос Дж. Революція у навчанні. Переклад з англійської. Мирослава Товкало. Київ, 2011. 542 с.

15. Дубасенюк О.А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*. Житомир. 2001. Вип.1. С. 4-12.
16. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред.. В.Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
17. Ермаков Д., Петрова Г. Обучение решению проблем. *Народное образование*. 2004. № 9. С. 17-18.
18. Жигірь В.І., Чернега О.А. Професійна педагогіка: Навч. посіб. За ред. М.В. Вачевського. Київ, 2012. 214 с..
19. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ, 2008. 528 с.
20. Інтерактивні технології навчання: метод, посіб. Уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ, 2009. 136 с.
21. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти: дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2008. 546 с.
22. Коменский Я.А. Пансофическая школа, тоесть школа всеобщей мудрости. Избр. пед. соч.: В 2 т. Москва, 1982. Т.2. 498 с.
23. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді: Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641 та Заходи щодо її реалізації URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> (дата звернення: 16.03.2021).
24. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: схвалена Кабміном України 14.12.2016р. №988-Р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> (дата звернення: 19.05.2021).
25. Левківський М.В. Інноваційні навчальні технології. *Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів*. Житомир. 2001. Вип.1. С. 12-18.

26. Лемківський К. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості. *Вища школа*. 2010. № 1. С. 5–14.
27. Мазайкіна І. О. Особистісно-орієнтований підхід до навчання у ВНЗ як запорука імплементації Закону «Про вищу освіту». *Збірник конференції. Імплементація закону України «Про вищу освіту» як складова академічної автономії*. Вінниця, 17 лютого 2016. С. 92-94.
28. Махмутов М.І. Організація проблемного навчання в школі. Москва, 1977. 243 с.
29. Мельник В.В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації. Київ, 2014. 208 с.
30. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків, 2009. 176 с.
31. Никулина А.С., Шацкая Р.М. Активные формы и методы обучения и их применение в учебном процессе школ и профессионально-технических учебных заведений: методическое пособие. Донецк, 2002. 321 с.
32. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2000. 368 с.
33. Оконь В. Введение в общую дидактику: Пер. с польского Л.Г. Какуровича, Н.Г.Горина. Москва, 1990. 382с.
34. Остапчук О. Методологія інноваційних процесів – крок до розуміння сутності. *Рідна школа*. 2004. Листопад. С. 3-6.
35. Педагогічні технології: теорія та практика. За ред. М.В. Гриньової. Полтава, 2014. 232 с.
36. Пехота О.М. Особистісно-орієнтована освіта і технології. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2000/7-1-4.pdf>. (дата звернення: 11.05.2021).
37. Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін. Освітні технології: навч.-метод, посібн. Київ, 2001, 256 с.
38. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ, 2004. 312 с.

39. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование. Запорожье, 2000. 250 с.
40. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник. Київ, 2005. 192 с.
41. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. Київ, 2002. 136 с.
42. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18) (дата звернення: 1.05.2021).
43. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.05.2021).
44. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998. URL: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/zakon-ukraini-pro-profesiyno-tehnichnu-osvitu/ (дата звернення: 12.04.2021).
45. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічна технологія: посіб. Херсон, 1995. 105 с.
46. Прокопів Л. Інформаційні технології навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160с.
47. Професійна освіта: словник: навч. посіб. Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. Київ, 2000. 251 с.
48. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія. За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир, 2009. 564 с.
49. Психолого-педагогічний експеримент URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/327/8.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
50. Романова Г.М. Теорія і практика підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : дис ... д-ра пед. наук. Київ, 2012. 543 с.
51. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Москва, 1998. 256 с.
52. Скаткін М.М. Проблеми сучасної дидактики. Москва, 1980. 285 с.

53. Сметанин Д.А., Квасневский К.А., Ильин В.В. и др. Технические средства обучения и методика их использования. Москва, 1984. 223 с.
54. Терентьева Н.О. Організація навчання у співробітництві. Освітні технології. Організація різномірного навчання : навч. посіб., Київ, 2010. 59 с.,
55. Терно С.О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання. Запоріжжя, 2012. 70 с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html> (дата звернення: 12.04.2021).
56. Фурман А.В. Проблемні ситуації в навчанні. Київ, 1991. 207 с.
57. Холодна М.О. Завдання інтелектуального виховання учнів в умовах сучасної школи. URL: http://fp.nsk.fio.ru/works/022/mpi/psihol_2_2.htm (дата звернення: 12.04.2021).
58. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебное пособие. Москва, 2007. 639 с.
59. Чепіль М., Дудник Н.. Педагогічні технології: навчальний посібник. Київ, 2012. 224 с.
60. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посібник. Київ, 2011. 352 с.
61. Чобітько М.Г. Технології особистісно орієнтованої освіти: навч.-метод. посібник. Київ, 2005. 88 с.
62. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. Київ, 2004. 207 с.
63. Янкович О. Освітні технології у короткому викладі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль, 2013. 159 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ З ПРЕДМЕТУ «КУЛІНАРІЯ» НА ТЕМУ: «СОУСИ М'ЯСНІ ЧЕРВОНІ»

Тема програми: Соуси.

Тема уроку: Соуси м'ясні червоні.

Мета уроку:

а) *навчальна* - сформувати знання учнів з технології приготування соусів м'ясних червоних, правил подавання та вимог до їх якості;

б) *розвиваюча* - розвиток пізнавальної самостійності учнів; вміння орієнтуватися у виробничих умовах;

в) *виховна* – виховувати почуття відповідальності за результати своєї роботи, навички самооцінки, формування стійких якостей особистості робітника професіонала;

г) *профорієнтаційна* - підвищувати інтерес до обраної професії.

Методи навчання: фронтальне опитування, бесіда, розповідь пояснювально–ілюстративна, проблемна, практичне виконання, тестування.

Матеріально-технічне забезпечення уроку: наочні засоби: а) плакати «Класифікація соусів», «Технологічна схема приготування соусу червоного основного»; б) натуральні зразки посуду, інвентарю, приборів для приготування та подавання соусів; в) відеоматеріал з теми уроку; технічні засоби: ноутбук; роздатковий матеріал: опорні конспекти, картки - завдання, тести.

Міжпредметні зв'язки: Товарознавство харчових продуктів; Організація виробництва; Обладнання підприємств харчування і камбузів суден; Облік, калькуляція і звітність; Охорона праці.

Тип уроку – Урок комплексного застосування знань, умінь і навичок при виконанні навчально-виробничих робіт.

Вид уроку – Виконання комолексних робіт; самостійна, практична робота; Аналіз конкретних виробничих ситуацій; аналіз конкретних виробничих ситуацій.

Орієнтовний план проведення уроку:

- I. Організаційна частина 3-5 хвилин.
- II. Вступний інструктаж 50-55 хвилин.
- III. Поточний інструктаж. 4 години 30хвилин.
- IV. Заключний інструктаж 30 хвилин.

Хід уроку:

I. Організаційна частина 3-5 хвилин.

а) Вітання. Перевірка учнів за списком, готовності їх до уроку.
б) Перевірка стану санітарного одягу, дотримання правил особистої гігієни.

в) Перевірка наявності інструктивних карток.

II. Вступний інструктаж 50-55 хвилин.

1. Актуалізація знань:

- повідомлення теми програми, уроку, мети уроку;

- цільова установка проведення уроку;

- перевірка опорних З, У, Н учнів, необхідних їм для подальшої роботи на уроці;

Запитання до учнів:

1. Скажіть, яке значення у харчуванні мають соуси?

2. На які групи поділяють соуси за способом приготування?

3. Які соуси називають похідними?

4. В якій послідовності закладають цибулю і коріння при приготуванні овочевої пасеровки?

- аналіз і доповнення відповідей учнів, підбиття підсумків.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Соуси – це ароматично-смаковий компонент страви. Соус – означає солонуватий, підсолений – слово латинського походження, а через французьку кухню проникло у всі європейські мови. Соус зберігає своє значення «творця», «регулятора».

Прототипом соусів були примітивні підливки, відвари, м'ясний сік – «сочок», які і сьогодні є чудовою приправою до смаженого м'яса. Підливки понині використовуються в українській кухні і відомі в кулінарії ще з часів Київської Русі.

Після вивчення цієї теми ви отримаєте знання з:

- технології приготування червоних м'ясних соусів;
- вміння підбирати соуси до страв;
- орієнтуватися у використанні смакових речовин;
- робити розрахунки сировини на задану кількість соусів;
- проводити бракераж соусів.

3. Викладання нового матеріалу:

Мінімізація теоретичного матеріалу теми шляхом проведення стислої розповіді з елементами демонстрації та бесіди..

Характеристика компонентів для приготування червоних соусів.

Проблемні запитання до учнів:

1. Як приготувати червону пасеровку?
2. Схарактеризуйте особливості приготування коричневого бульйону.

Характеристика спецій і прянощів, які використовуються при приготуванні червоних соусів. Розповідь супроводжується демонстрацією відеоматеріалу (Презентація «Спеції і прянощі»).

Пояснення технології приготування соусу червоного основного з використанням плакату на дошці і роздаткового матеріалу на партах.

Соус червоний основний подають до смажених м'ясних страв, відварених м'ясопродуктів, субпродуктів. На його основі готують похідні соуси. Демонстрація посуду для подавання соусів.

Вимоги до якості червоних м'ясних соусів. Пояснення з використанням відеоматеріалу.

4. Відповідь на запитання учнів;
5. Підбиття підсумків вступного інструктажу.

III. Поточний інструктаж. 4 з 30хв.

Розподіливши завдання між учнями, майстер коротко нагадує правила безпеки та правила санітарії, гігієни.

Під час поточного інструктажу переважає бесіда або показ та самостійна робота.

Майстер пояснює, як повинні працювати учні та в якій послідовності повинні виконати завдання.

Обхід робочих місць з метою перевірки:

- а) розміщення учнів на робочих місцях, з'ясовує правильність організації робочих місць;
- б) ступеню засвоєння учнями показаних прийомів;
- в) раціонального використання сировини, інструментів;
- г) дотримання технологічного процесу;
- д) дотримання учнями правил безпеки праці;
- е) оцінки виконаного завдання.

Увага майстра фіксується на роботі кожного учня, особливо на діяльності слабких учнів. Допомогає самостійно знайти помилку, відшукати шляхи її виправлення.

IV. Заключний інструктаж 30 хвилин.

1. Майстер проводить бракераж страв, пропонує учням робити це самостійно.

2. Закріплення знань шляхом розв'язання проблемних задач.

Рішення технологічних задач з імітацією виробничої ситуації:

1. Ви працюєте кухарем у ресторані теплоходу «Десна». Зробіть розрахунок сировини для приготування 5 літрів соусу червоного основного по 1 колонці Збірника рецептур.

2. Визначте, скільки ріпчастої цибулі необхідно отримати для приготування соусу цибулевого, який використовується при приготуванні 20 порцій яловичини відвареної по 2 колонці Збірника рецептур.

Проблемно–ситуаційні запитання:

1. Для приготування соусу м'ясного червоного кухар використав не пасероване борошно. Поясніть, чи правильно він зробив, обґрунтуйте своє пояснення.

2. В кінці приготування соусу червоного основного кухар процідив його, заправив маслом і віддав на роздачу. Поясніть, в чому полягає помилка кухаря і як її виправити.

3. Підведення підсумків уроку коротким оглядом його змісту. Порівняння результатів заняття з поставленими завданнями, виявлення типових помилок й утруднення учнів, з'ясування їх причин та визначення шляхів їх усунення.

4. Майстер аналізує кожну роботу учнів. Виставляє оцінки з урахуванням отриманих балів під час всього заняття.

5. Підводить основний підсумок занять.

6. Домашнє завдання:

Вирішити проблемне завдання:

Під час проведення бракеражу було встановлено, що в соусі цибулевому цибуля хрустка. Поясніть, якої помилки припустився кухар, обґрунтуйте своє пояснення.